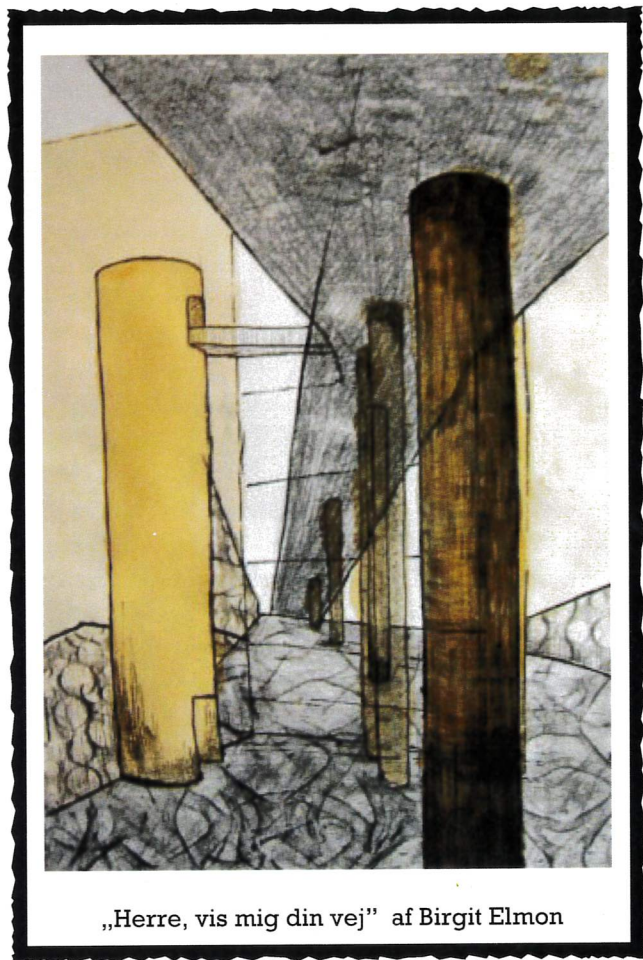
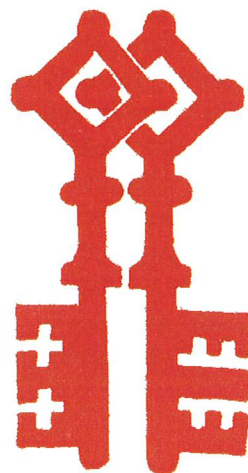
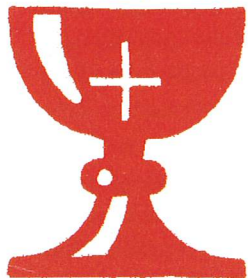
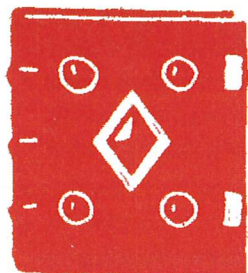

RE-FORMATIO

Meddelelser om kirkelig fornyelse i Danmark

ISSN 0900-8519

„Herre, vis mig din vej” af Birgit Elmon

December 2010/4 & Februar 2011/1

Herre, vis mig din vej

Ideal og virkelighed

AF STEEN SUNESEN, AARHUS

I øjeblikket pågår en større drøftelse i den vestlige kulturkreds, samfundsmæssigt, politisk, kirkepolitisk, seksualpolitisk med adskillige aktører på banen for at udvide ligeberettigelsen mellem kønnene og samlivsformerne mest muligt – også rituelt. Det handler om frihed og lighed. Forholdet mellem ideal og virkelighed er på spil.

Hvad vil det sige at være menneske og familie, når kernefamilien ikke længere anses som det entydigt selvfølgelige, det anbefalelsesværdige, og andre samlivsformer sandsynligvis i nær fremtid blåstemples af ministerium, folketing og biskopper med ret til orgelbrus og fest i huset indviet dyrkelsen og tilbedelsen af den treenige Gud, Faderen og Sønnen og Helligånden? Hvad vil det sige at være kirke og kristen – i den forandrede situation. Forholdet mellem ideal og virkelighed er på spil.

En gang på færgen mellem Frederikshavn og Göteborg var der så meget gang i bølgerne, at adskillige ombord på færgen fik det dårligt. De kunne ikke holde maden i sig. Vi har et ord for det: søsyge. Det er slet ikke rart. De søstærke har ikke samme problem. De kan takle søgangen bedre, men for de søsyge kan det næsten ikke blive værre. Det ved enhver, der har oplevet søsygens ubehag.

Hvis man kan blive søsyg i det folkekirkelige skib, så tyder meget i øjeblikket på en stærk omgang søsyge selv blandt mange rejsevante. Det kan være svært at orientere sig, når bølgerne står højt ind over rælingen, og man kan længes efter fast grund. Bliver søsygen slem nok, kan man ikke blot blive fristet til at gå i bådene, men også forsøge det i bestræbelserne på at finde læ og orientere sig mod land og afstikke en anden kurs. Forholdet mellem ideal og virkelighed er på spil.

Vækkelsesbevægelser vågner, rør på sig. Missionshuse nedlægges og sælges. Nye menigheder blomstrer op. Lovsange synges. Der er en tid til alt, også til overvejelse af den videre færd frem med bøn på læben: „Herre, vis mig vejen“.

En og anden kunne måske i den forbindelse have fornøjelse af at stifte bekendtskab med en af klassikerne fra sidste århundrede, G.K. Chestertons „Orthodoxy“ – fordansket af Henning Kehler i „Fritænkeri og Rettroenhed“. Her leverer han et forsvar for den kristne tro, der vandt så megen genklang, at bogen blev klassiker og oversat til flere sprog. Forinden havde han skrevet „Heretics“, hvor han kommenterede og tog afstand til en række navngivne personers positioner og filosofi. Denne negative fremstilling, denne kritik, kaldte på den positive fremstilling, ja, hvad regnede han i grunden med selv?

Fra denne klassiker gengives afsnittet om „Den evige revolution“. Det er en munterskarp replik til en samtid, der lovpriste fremskridt og udvikling, men åbenbart havde overset disse begrebers tomhed. Forholdet mellem ideal og virkelighed belyses. Genlæs eller læs for første gang den engelske essayist. Hvor Kierkegaard skrev til hin enkelte, henvender Chesterton sig bredt til masserne. Der males med den store pensel – anvendelse på det personlige plan må den enkelte selv tage ansvaret for. Man kan måske ligefrem sige, at den enkelte frigøres og sættes fri til at gå op mod strømmen og tage ansvar.

Som jeg har fornemmet det, var det også sådan den højkirkelige bevægelse i Danmark trådte i karakter og begyndte at lege for Vor Herre. Legen er jo kun pjat for dem, der er selvhøjtidelige og alvorlige i sig selv. Det kan man ikke beskyldte den højkirkelige bevægelse for. Man har måttet lægge ører til meget, ord om pyntesyge med mere – men ser man sig omkring i de rige sogne – har man nu messehagler og andet udstyr, der ville kunne have gjort de første i bevægelsen mundlamme – ikke af misundelse, men af glæde, for Gud vil jo elskes med hele den menneskelige indsats, al kraft og styrke.

På den anden side hjælper det hellige skrud og den fine sang ikke, hvis tilbedelsen ikke er i Ånd og sandhed. Alt kan køre efter bogen, en æstetisk drøm, men det kan blive gold rutine kan det, vane, vanehandling uden forbindelse med hverdagens gøremål. Så trænges der til reformation, til Helligåndens stormvejr og stille susen. Symeon – Den nye teolog – befandt sig i Helligåndens kraftfelt. Peter Halldorf har skrevet om fædrene, om 21 af dem. Han afrunder sin bog med beretningen om Symeon. Vi har den med her. For hvor går vejen? Symeon forlod ikke sin kirke, nej, hvordan kunne han det? Tiden var en anden, og dog var den ikke.

Vi går mod faste, vi går op mod Jerusalem, en påske venter, en død, en opstandelse, en himmelfart – og Jesu Kristi udsendte apostle går derfra ud i alverden for at lade idealet gennemlyse virkeligheden. Har vi glemt det? Ny vin. Nye sække. God læselyst.¶

Den evige revolution

Chesterton skrev som ingen anden, vendte ting på hovedet som ingen anden, var apologet som ingen anden. Som replik ind i vores forvirrede og individfikserede tid bringes her et gammel essay, der sætter al tale om udvikling og fremskridt i perspektiv. Den gamle retstavning er bibeholdt.

FRA G.K. CHESTERTONS „FRITÆNKERI OG RETTROENHED“

FØLGENDE PAASTANDE er blevet gjort gældende: for det første, at vi trænger til at tro paa vort Liv, hvis vi skal være i Stand til at forbedre det; for det andet, at vi trænger til at være misfornøjede med Tingene, som de er, hvis vi skal være i Stand til at blive fornøjet med dem; for det tredje, at med Henblik paa denne nødvendige Tilfredshed og Mangel paa Tilfredshed er det ikke nok at have Stoikerens soleklare Sindsligevægt. Den blotte Resignation har nemlig hverken Glædens enorme Flygtighed eller Smertens superbe Intolerance. Der er en vital Indvending paa rede Haand mod et Raad, der gaar ud paa blot at vise Tænder i et Grin og at lægge Ryg til. Indvendingen lyder, at hvis man blot er beskæftiget med at lægge Ryg til, saa ler man ikke. Det gamle Græken-

lands Helte ler ikke, men Figurerne paa Vor Frue Kirke i Paris gør det — fordi de er Kristne. Naar et kristent Menneske er glad, er han (i den mest bogstavelige Forstand) frygtelig glad. Kristus profeterede om den ganske gotiske Bygningskunst i den Time, da nervøse og agtværdige Folk (de samme, som nu vil udrydde Lirekasserne) protesterede imod den jerusalemske Gadepøbels Raaben og Skrigen, idet han sagde: „Hvis disse var tavse, vilde Stenene raabe det ud!“ Under Tilskyndelse fra Hans Aand rejste sig ligesom et støjende Kor de middelalderlige Katedralers Taarne og Frontespicer fyldt til Trængsel med skrigende Ansigter og aabne Munde. Profetiens egne Ord er gaaet i Opfyldelse: det er Stenene selv som raaber det ud.

Hvis disse Paastande kan blive staaende, selvom kun som Udgangspunkter for Diskussion, kan vi styre løs paa det dernæst nærmest liggende Spørgsmaal. En vis Tilfredshed er nødvendig ogsaa i det Tilfælde, man vil reformere. Men hvad mener vi, naar vi siger reformere? Det eneste, som i vore Dage siges om dette Emne, er bare Bevisførelse rundt i en Cirkel, — den Cirkel, som vi allerede har gjort til Symbolet paa Galskab og eensidig Rationalisme. Udvikling er kun et Gode, hvis den frembringer det Gode; det Gode er kun et Gode, hvis det hjælper med til at sætte Udvikling i Gang. Elefanten staar paa Skildpadden og Skildpadden paa Elefanten.

Det er tydeligt nok, at det ikke er fra det Princip, som findes i Naturen, at vi kan tage vort Ideal: af den simple Grund, at der ikke (undtagen for et menneskeligt eller guddommeligt teoretisk System) findes noget Princip i Naturen. For Eksempel, vore Dages nøjsomme (saadan tanke-mæssigt set) Antidemokrat vil højtideligt fortælle os, at der er ingen Lighed i Naturen. Han har Ret, men han glemmer den logisk nødvendige Tilføjelse. Der er ingen Lighed i Naturen, altsaa er der ingen Ulighed i Naturen. Ulighed, ligesaa vel som Lighed, betinger en Maalestok. Det er akkurat ligesaa sentimentalt at ville læse en aristokratisk Tankegang

i Dyrenes Anarki som at læse en demokratisk Tankegang der. Baade Demokrati og Aristokrati er menneskelige Idealer: det ene gaar ud paa, at alle Mennesker har Værdi, det andet, at nogle Mennesker har større Værdi. Men Naturen siger ikke, at Katte er mere værdifulde end Mus. Naturen har aldeles intet at bemærke i den Sag. Den siger ikke engang, at Katten er misundelsesværdig og Musen ynkværdig. Vi tænker, at Katten er det højere Væsen, fordi vi har (eller de fleste af os har) en særlig Filosofi, i Kraft af hvilken vi er forsikret om, at Liv er bedre end Død. Men hvis Musen var en tysk pessimistisk Mus, kunde det være, at den tænkte anderledes om den Ting og ikke kunde indrømme sig slaaet af Katten. Den maatte jo faktisk tænke, at den havde slaaet Katten derved, at den før Katten havde fundet sin Grav. Eller den maatte føle, at den havde faktisk paaført Katten en frygtelig Straf ved at holde Liv i den. Ganske som en Tuberkelbacille maa føle sig stolt af at sprede Tæring, saaledes maa den pessimistiske Mus hovere ved at tænke paa, at den i Katten har fornyet den bevidste Eksistens' Tortur og Brod. Det afhænger som sagt altsammen af Musens Filosofi eller Livsanskuelse. Man kan ikke engang tale om Sejr eller Overlegenhed i Naturen, med mindre

man har en eller anden Lære, gaaende ud paa at fastsætte, i hvilke Henseender Overlegenhed kan tillægges Tingene. Man kan ikke engang sige, at det er Katten, som opnaar Points, med mindre der er et System for Regnskabets Skyld. Man kan ikke engang sige, at Katten skyder Papegøjen, med mindre der er en Papegøje at skyde.

Vi kan altsaa ikke faa vort Ideal eller vor Maalestok fra Naturen, og da vi her følger den første og naturlige Tæknings Linie, vil vi (i det mindste for Øjeblikket) bortse fra den Tanke at faa, hvad vi søger, fra Gud. Vi maa have vor egen Vision af den Ting. Men de fleste moderne Tænkeres Forsøg paa at udtrykke en saadan Vision er i højeste Grad vage og utilstrækkelige.

Nogle tager simpelt hen deres Tilflugt til at tale om, hvad Klokken er? De udtrykker sig, som om den blotte Passage gennem Tiden bragte Overlegenhed med sig, ja, en Mand af den højeste aandelige Kaliber har skødesløst henkastet brugt den Vending, at den menneskelige Moral aldrig er tidssvarende, *up to date*. Hvorledes kan noget som helst paa den grønne Mark eller andetsteds være *up to date*? En Dato er noget af det mest karakterløse, som kendes. Hvorledes kan en Mand falde paa at sige, at Juletræ er rigtignok noget,

som kommer til rette Tid den fireogtyvende i en Maaned! Hvad den betræffende Aandshero mener er naturligvis, at Flertallet af Mennesker er kommet til agters for det Mindretal, som han har kastet sin Kærlighed paa, — eller at Mindretallet er gaaet i Forvejen! Andre moderne Mennesker tager i deres Vaghed deres Tilflugt til materielle Lignelser: det er i Grunden netop det vigtigste Kendemærke paa vor Tids sløje Tænkning. Uden at fordriste sig til at give en Definition af det Gode (som en Genstand for deres Reformiver), benytter de uden Skam og Maade fysiske Talefigurer, og, hvad der er det værste, de synes at tænke, at disse billige Analogier er ganske særlig aandfulde og den gamle Moral ganske overlegne i Udtrykket. Saaledes tænker de, at det er intellektuelt at tale om Ting som værende „høje“. Det er just det modsatte af intellektuelt. Det er simpelt hen et Udtryk, som er paa sin Plads, naar det gælder et Kirketaarn og en Vejrhane. „Peter var en god Dreng“ er et filosofisk Udsagn af en ren Kvalitet; baade Plato og Thomas Aquinas kunde være bekendt at lægge Navn til det. Men „Peter levede et højere Liv“ er en plump Lignelse hentet fra Tommestokkens Sfære.

Hermed er, i Forbigaaende bemærket, næsten gjort rede for alt, som er svagt hos Nietzsche, hvem nogle gerne vil forestille sig som en tapper og stærk Tænkner. Ingen vil benægte, at han var en poetisk og suggestiv Tænkner. Men han var lige det modsatte af stærk. Han var aldeles ikke tapper. Han satte aldrig sin Mening frem for sig selv i nøgne, abstrakte Ord, som Aristoteles og Calvin gjorde, ja endogsaa Karl Marx, disse haarde, frygtløse Tankens Mænd. Nietzsche slap altid væk fra Problemet med en fysisk Metafor, akkurat som en glad Lyriker af dem i anden Række. Han sagde „hinsides godt og ondt“, fordi han ikke havde Mod til at sige „bedre end godt og ondt“ eller „ondere end godt og ondt“. Hvis han havde taget sin Tanke i øjesyn uden Lignelser, vilde han have set, at den var Vrøvl. Saaledes tør han heller ikke, naar han beskriver sin Helt, sige: „det renere Menneske“ eller „det lykkeligere Menneske“ eller „det tungsindigere Menneske“, for alle disse Udtryk hviler i ligesaa mange Ideer, og Ideer er foruroligende. Han siger „Over-menneske“, d. v. s. en fysisk Metafor hentet fra Akrobatiken eller Alpeklatringer. Nietzsche er i Sandhed en meget frygtsom Tænkner. Han har ikke Skygge af Anelse skabt om, hvilken Slags Mand det er han ønsker, at

Udviklingen skal frembringe. Og hvis han ikke ved det, saa er det ganske vist, at de almindelige Evolutionister, som taler om Ting, der er eller skal blive „højere“, heller ikke ved det.

Fremdeles gives der Folk, som tager deres Tilflugt til ren og skær Underkastelse og til at sidde stille. Naturen vil en skønne Dag præstere et eller andet! Ingen ved hvad, og ingen ved naar! Vi har ingen Grund til at handle og ingen Grund til ikke at handle. Hvis der sker noget, er det rigtigt; hvis noget bliver forhindret i at ske, var det galt. Og der er atter Folk, som forsøger at komme Naturen i Forkøbet ved at gøre noget, et eller andet. Fordi der er en Mulighed for, at vi engang vil faa Vinger, skærer de Benene af sig. Men Naturen kan have forbeholdt sig at gøre dem til Tusindben; paa nærværende Tidspunkt er det en ligesaa god Formodning som enhver anden.

Og til sidst er der en fjerde Klasse Folk, som holder sig til det, de ønsker skal ske, og kalder det Udviklingens Maal. Og det er de eneste fornuftige Folk. Det er den eneste virkelig sunde Fremgangsmaade, naar det gælder Udviklingen, at arbejde for det, man har Lyst og Trang til, og saa kalde det og det alene for Udvikling. Den eneste forstandige Betydning Ordene *Fremskridt* eller *Fremgang* kan have blandt Men-

nesker, ligger i, at vi har en bestemt afgrænset Vision af Maalet, som skal naas, og at vi ønsker at sætte vor Kraft ind paa at opnaa, at hele Verden bliver den Vision lig. Man kan ogsaa sige det saadan, hvis man har Lyst: Udviklingslærens Kerne er udtrykt deri, at vi rundt om os har ikke andet end Midler og Anstalter til noget, som vi skal skabe. Det er ikke en Verden, som vi lever i, men i Grunden blot Materialerne til en Verden. Gud har givet os ikke saa meget de Farver, som er i et Maleri, men de Farver, som er paa en Palet. Men han har ogsaa givet os et Emne, et Forbillede, en Vision, som ligger fast for os. Vi maa have en klar Forestilling om, hvad det er, vi ønsker at male. Det er et nyt Princip, som træder ind i Rækken af de Principper, vi allerede har formuleret. Vi har sagt, at vi maa holde af denne Verden, og at det er en Betingelse for, at vi kan forandre den. Vi tilføjer nu, at vi maa ogsaa holde af en anden Verden (en virkelig eller indbildt Verden) for at kunne forandre vor egen gamle Verden til en ny Verden.

Vi behøver ikke at diskutere de blotte Ord: Fremskridt og Udvikling; for min egen Person foretrækker jeg at tale om Reformering. Reform

sætter som Betingelse Form. Det ligger i Ordet, at vi forsøger paa at omdanne Verden i et særligt Billede; at gøre den til noget, som vi allerede har en Forestilling, en Drøm om i vore Sind. Udvikling er en billedlig Talemaade, som har sin Oprindelse i en blot og bar automatisk Udrulning. Fremskridt er et Billede, som oprindeligt blot henleder Opmærksomheden paa, at man spadserer paa en Vej — højst sandsynlig den gale Vej. Men Reform er en Metafor for fornuftige og besluttede Mænd: den betyder, at vi ser en vis Ting ude af Form og at vi ønsker at tildanne den samme Ting en ny Skikkelse, en ny Form. Og vi ved, hvilken Form vi tænker paa.

Her er det, vi kan faa øje paa vor Tidsalders storartede Fadæse. Vi har grebet helt ved Siden af. Fremskridt skulde betyde, at vi altid er i Færd med at forandre Verden, for at den kan komme til at ligne vor Drøm om Verden. Men Fremskridt betyder (netop nu), at vi altid er i Færd med at lave om paa Drømmen. Fremskridt burde betyde, at vi langsomt, men sikkert indfører Retfærdighed og Barmhjertighed iblandt Mennesker. Men Fremskridt betyder tværtimod, at vi har travlt med at tvivle om, at Retfærdighed og Barmhjertighed er det, som er værd at ønske: en forfløjten Bog af en hvilken som helst tysk Sofist faar denne Tvivl

til at opkomme i vore Sind. Fremskridt burde betyde, at vi altid er paa Vandring imod det Ny Jerusalem. Men faktisk betyder Fremskridt, at det Ny Jerusalem altid er i Færd med at fjerne sig i Retning fra os. Vi er ikke beskæftiget med at forandre Virkeligheden for at faa Idealet frem. Vi er beskæftiget med at forandre Idealet; det er betydeligt lettere.

Tossede Eksempler gaar lige til Sagens Kerne. Lad os antage, at en Mand ønsker en bestemt Slags Verden, f. Eks. en blaa Verden. Han har ikke Grund til at beklage sig over, at det Arbejde, som ligger foran ham, er gjort i en Haandevending. Han kunde slide og slæbe længe nok for at opnaa at se sit Ønske opfyldt, at Alting var blevet blaat. Han kunde have æventyrlige, heroiske Oplevelser: hvad mener man om at anbringe de sidste blaa Penselstrøg paa en Tiger! Han kunde have Drømme af en feagtig Karakter: hvad mener man om blaat Maaneskin. Men hvis han arbejdede haardt, vilde denne behjertede Fremskridtsmand sikkert (fra sit eget reformerende Synspunkt) efterlade Verden bedre og mere blaa, end han forefandt den. Hvis han hver eneste Dag ændrede et Græsblads grønne Farve til den blaa Farve, han foretrækker, vilde han ganske vist

gøre langsomme Fremskridt. Men hvis der hver Dag var en ny Farve, han foretrak, vilde han slet ikke gøre Fremskridt. Hvis han hver Gang, han havde læst en ny Filosof, gik i Gang med at male Alting rødt eller gult, vilde der ingenting blive at vise frem undtagen nogle faa blaa Tigre, der spadserede omkring i Tilværelsen som Eksempler paa hans første slette Smag. Dette er nøjagtig den Holdning, der er karakteristisk for den moderne Gennemsnitstænk. Man vil maaske sige, at det er efter egen Tilstaaelse et ganske absurd Eksempel. Men det er bogstaveligt et Udtryk for Kendsgerningerne i den nyere Historie. De store og alvorlige Forandringer i vor politiske Civilisation tilhørte alle det 19de Aarhundredes Begyndelse, ikke dets Slutning. De tilhørte den Periode paa sort og hvidt, da Menneskene uden at blinke troede paa Ideer, politiske, moralske og religiøse Ideer. Og hvad saa end hver Mand troede paa, hamrede han uden at føle Tvivl i sit Sind bestandig paa den samme Ide. Det var den Tid i Europas Historie, da de gamle Institutioner stod for Fald og undertiden virkelig faldt. De faldt, fordi de radikale Aander dengang var i Besiddelse af en Visdom, som ikke var uforligelig med Fasthed og Udholdenhed, fordi de radikale Aander var viise nok til at være konservative i deres Idealisme. Men i

den nuværende aandelige Luft er der hverken Vejrtrækning eller Tradition nok i Radikalismen til at omstyrte noget som helst. Det er ikke langt fra, at Lord Hugh Cecil har Ret, naar han har sagt, at Forandringens Æra foreløbig er tilendebragt, og at vor Tid tilhører Konservatismen og den sociale Udhviling. Men sandsynligvis vilde det smerte Lord Hugh Cecil, hvis han gjorde sig klart, at vor Tid er kun en konservativ Tidsalder (hvad der sikkert er Tilfældet), fordi den er en Vantroens Tidsalder. Lad al Tro visne hurtigt og jævnt over det Hele, hvis det blot kommer an paa at bevare Institutionerne ubeskaaret, som de nu engang er. Jo mere det aandelige Liv er bragt af Lave og overladt til Anarkiets Invasion, jo mere sikkert er det, at det materielle Maskineri vil faa Lov at gaa sin Gang. Det uomtvistelige Resultat af alle de politiske og sociale Forslag, som bringes paa Tapetet, Kollektivismen, Tolstojanisme, Gilde-socialisme, Kommunisme, Anarkisme, Georgisme o. s. v. — den ganske aabenbare Frugt af alt dette er, at Kongedømmet og Parlamentarismen vil blive opretholdt. Den aabenbare Frugt af alle Forslag til ny Religioner eller til Reformering af den Religion, vi har, er, at Folkekirken (Himlen vide hvor længe) vil blive bibeholdt. Det er Karl Marx, Nietzsche, Tolstoj, Bernhard Shaw og andre mindre betyde-

lige radikale Aander, som paa deres bøjede Rygge bærer Statskirken imellem sig.

Vi kan sige det omtrent saaledes: den frie Tanke er den bedste Beskyttelse, som kan tænkes, imod Frihed. Naar vi blot sørger for, at Lønslavens aandelige Frigørelse foregaar efter moderne Metoder, vil det være nemt at hindre hans aandelige Frigørelse. Lær ham at bryde sit Hoved med, om han nu ogsaa vil være fri, og han vil ikke længer løfte en Finger for at fri sig. Her kan man igen sige, at det er et meget fjerntliggende og overdrevent Eksempel, men det er den nøjagtige Sandhed netop om de Mennesker, som færdes rundt omkring os paa Gader og Stræder. Det er sandt, at Negerslaven, som er en nedværdiget Vild, enten vil have en menneskelig Tilbøjelighed til Trofasthed eller en menneskelig Tilbøjelighed til Frihed. Men den Mand vi ser hver Dag, Arbejderen i en af Fords Filialer eller den lille Kontorist i en Storbank, er altfor aandelig bekymret (hvis han er det) til at tro paa Frihed. Han dulmes ved Hjælp af revolutionær Literatur. Han beroliges og holdes paa sin Plads ved et aldrig ophørende Skifte af skruptossedes Filosofier og Livsanskuelser, der følger hurtigt

paa hinanden. Han sværger til Marx den ene Dag til Nietzsche den næste, saa til Henry George og derefter til Lenin. Han er skiftevis Overmenneske, Asket, Kommunist og Syndikalist, Retsstatsmand og bureaukratisk Socialist, og han er Lønslave hele Tiden. Det eneste, som overlever alle disse filosofiske Doktriner og Anskuelser, er Fabrikken og Banken. Den eneste Person, som har Udbytte af denne aandelige Karrussel, er Mr. Ford og hans Kolleger. Det vil kunne betale sig glimrende for vore moderne Kapitalister at forsyne Lønslaverne ganske gratis med skeptisk Literatur. Og nu falder det mig pludselig ind, at Folk som Ford og Carnegie og hvad de ellers hedder, plejer at indlægge sig en ekstra Berømmelse ved at skænke Samfundet Biblioteker. Det viser, at de har Næse. Alle moderne Bøger arbejder for dem. Saa længe den Drøm, vi har om Himlen, Guds Rige eller et Paradis paa Jorden, altid er i Færd med at forandre sig, saa længe vil vi blive ved at drømme netop den nærværende Drøm, som Jordens Udseende og Tilstand i øjeblikket og Aktualiteten repræsenterer. Intet Ideal vil holde sig saa længe, at der kan blive Tid til at virkeliggøre det eller blot at virkeliggøre en lille Del af det. Det moderne unge Menneske vil aldrig forandre sine Omgivelser, for han vil altid skifte Sind.

Dette er derfor den første Betingelse, vi maa kræve opfyldt med Hensyn til det Ideal, hen imod hvilket Fremskridtet dirigeres: det maa fastlægges. Den berømte Maler Whistler plejede at lave en Mængde hurtige Skitser af en Person, der sad for ham for at faa sit Portræt malet. Det spillede ingen Rolle, om han kasserede lige op til tyve Portrætter, før han bestemte sig til at fuldføre eet. Men det vilde spille en Rolle, hvis han hver Gang, han saa op, havde fundet en ny Person siddende stille og rolig, ventende paa at blive malet. Saaledes spiller det ingen Rolle, hvor ofte Menneskeheden maa opgive at gennemføre sit Ideal, for saa længe Idealet er det samme, vil alle mislykkede Forsøg bære Frugt. Men det spiller en overvældende Rolle, hvor tit Menneskeheden forandrer sit Ideal, for jo mere den forandrer Idealet, desto mindre vil alle de gamle mislykkede Forsøg bære Frugt. Spørgsmaalet bliver derfor dette: hvorledes kan vi sørge for, at Kunstneren aldrig bliver tilfreds med sine Malerier, idet vi dog forhindrer ham i at blive fyldt af dyb Utilfredshed med sin Kunst? Hvorledes kan vi udvirke, at en Mand altid bliver misfornøjet med Resultatet af sit Arbejde, men dog bevares i sin Glæde ved at arbejde? Hvorledes kan vi sikre, at Portrætmaleren vil kaste Portrættet ud af

Vinduet i Stedet for at gribe til den naturlige og mere menneskeligt svage Udvej at kaste Modellen ud af Vinduet?

En Teori, Principper er strengt nødvendige ikke blot for dem, der skal regere, men ogsaa for dem, der vil gøre Oprør. Enhver Revolution behøver et Ideal, et Program, som staar fast for de Revolutionære og har deres fulde Fortrolighed. Menneskene vil undertiden handle, skønt langsomt, naar de dirigeres af ny Ideer. Hurtigt vil de kun handle, naar de dirigeres af gammelkendte Ideer. Hvis jeg blot skal flyde med Strømmen og svinde hen og overgive mig til Udviklingen, kan det gerne være i Retning af det rene Anarki; men hvis jeg skal gøre Optøjer og anstifte Ufred, maa det være i en agtværdig Hensigt. Her ligger visse Fremskridtskolers og moralske Evolutionsteoriens hele Svaghed begravet. De giver det Indtryk, at der har været en langsom Bevægelse i Retning af Udsveder: „Slaveriet havde sin Berettigelse i en Periode af Udviklingen”. Og sæt han saa svarer: „Udsvedningen har sin Berettigelse i denne Periode af Udviklingen”. Hvorledes skal jeg kunne svare ham, hvis der ikke er en Prøve, et Vidnesbyrd, der i al Evig-

hed staar fast? Hvis Udsvedere kan være lidt forsinkede i Forhold til gængs Moral, hvorfor skulde saa ikke Filantroper kunde være lidt for tidligt paa Færde? Hvad i Alverden skal gængs Moral betyde, undtagen rent bogstaveligt: den Moral, som altid er ved at gaa sig en Tur? Derfor maa vi indrømme, at et permanent Ideal er ligesaa nødvendigt for Fremskridtsmanden som for den Konservative; lige nødvendigt, enten vi ønsker, at Kongens Befalinger omgaaende skal eksekveres, eller vi ønsker, at Kongens Eksekution omgaaende skal finde Sted. Guillotinen har mange Synder paa sin Samvittighed, men Hensynet til Retfærdigheden kræver at tilstaa, at der er ikke nogen „Udvikling” med i Spillet, hvad den angaar. Øksen har det fortræffeligste Svar, som tænkes kan, paa den Drøftelse, som alle Evolutionister plapper op om. „Hvor skal Grænsen drages”, spørger alle de, som sværger til Evolutionen. Og Revolutionen svarer: „Jeg drager Linien *her*, lige netop mellem dit Hoved og din Krop”. Der maa i alle givne Øjeblikke være noget, som er rent abstrakt rigtigt eller urigtigt, hvis der skal slaas et Slag. Der maa være noget, som staar fast i Evigheden, hvis der skal kunne ske noget pludseligt i Tiden. Derfor er det lige nødvendigt med Henblik paa alle menneskelige og forstandige For-

maal, enten det drejer sig om at forandre Tingene eller bevare dem, som de er, enten det er Kina før 1860 eller Paris i 1793, at have en Vision, et Ideal, som staar fast. Dette er vort første Krav.

Da jeg havde nedskrevet dette, følte jeg endnu engang noget helt andet blive nærværende i Diskussionen: det gik mig som et Menneske, der hører en Kirkeklokke højt over Gadens Larm.

Den vakte en Stemme, som sagde: „Men mit Ideal er i alle Tilfælde fastsat, for det var fastsat før Verdens Grundlæggelse. Min Drøm om Fuldkommenhed kan ganske sikkert ikke forandres, for det hedder Edens Have, før Synden kom i Verden. Du kan forandre det Sted, som Du er paa Vej til, men Du kan ikke forandre det Sted, som Du er kommet fra. For de Kristne, som har bevaret sig i Troen, vil der altid være et Bevis til rede, som billiger Revolutionen: for i Menneskets Hjerte er Gud blevet undervunget af Satan. I den Verden, som er udenfor og over denne, skete det engang, at Helvede gjorde Oprør mod Himlen. Men i denne Verden er det Himlen, som gør Oprør mod Helvede. De Troende kan altid gaa ind paa Revolutionen, for Revolutionen er for dem Restaurationen.

Hvert eneste øjeblik kan Du slaa et Slag for den Fuldkommenhed, som intet Menneske har set siden Adam. Ingen despotisk Skik og Brug, ingen løsagtig Udvikling kan gøre det Gode, som oprindeligt var, andet end godt. Manden har muligvis haft Elskerinder, Medhustruer, saa længe Køer har haft Horn, men hvis det er en Synd, bliver han ikke mere Menneske ad den Vej. Mennesket kan have levet i Undertrykkelse, saa længe Fisk har levet i Vandet, men hvis det er Synd at undertrykke andre Mennesker, saa kan Despoten aldrig blive Typen paa et sandt Menneske. Lænken kan synes ligesaa naturlig for Slaven, Sminken ligesaa naturlig for Skøgen, som Fjerdragten for Fuglen og Hulen for Ræven. Og dog finder hverken Lænker eller Sminke deres Sanktion i den menneskelige Natur, hvis begge Dele er Synd. Jeg holder min før-historiske Legende op som en Udfordring til alle Historikeres Historie. Idealet er mere end et Holdepunkt i Historiens Strøm. Det er et arkimedisk Punkt udenfor Historien”. Jeg standsede her for at bemærke mig dette nye Sammenfald med den kristne Tro, før jeg gik videre.

Jeg gik saa videre for at tale om det andet Krav, som maa stilles til et Fremskridtsideal. Der er nogle Folk (vi har talt om dem før), som synes at tro paa et automatisk og upersonligt

Fremskridt, der ligger i Tingenes Natur. Der er ingen Grund til at være virksom, men egentlig mere Grund til at være trægt. Hvis det er Skæbne, at vi skal gaa frem, behøver vi ikke at bekymre os om at skabe Fremskridt. Fremskridtets rene og skære materialistiske Doktrin er den allerbedste Begrundelse for ikke at være Fremskridtspolitikere. Men for resten er det ikke disse soleklare Kommentarer, som jeg i første Række ønsker at henlede Opmærksomheden paa.

Det eneste Punkt, som skal standse os, er dette: hvis vi gaar ud fra, at Verden gaar frem paa ganske naturlig Maade, automatisk, saa maa Fremskridtet være af en uhyre simpel og enfoldig Art. Der er ikke noget i Vejen for at fatte, at Tilværelsen arbejder sig henimod en bestemt Fuldendelse, men det er ikke til at fatte, at den automatisk arbejder sig henimod et ganske særskilt Arrangement, i hvilket mange Kvaliteter finder Plads. Vi kan tage vor oprindelige Lignelse: Naturen kan af sig selv gaa hen og blive mere og mere blaa. Det er en saa enkel Proces, at vi kan tænke os den som upersonlig. Men Naturen kan ikke af sig selv gaa hen og blive et Maleri med mange blandede Farver, med mindre der findes en Personlighed i Naturens Grund. Hvis Verdens Endemaal var lutter Mørke eller lutter Lys, vilde

dette Maal rykke nærmere ganske langsomt og uundgaaeligt som Skumring eller Gry. Men hvis Verdens Ende vil blive et Billede i hvilket Lys og Skygge fordeles sig paa en Maade, der umiddelbart vidner om baade Kunst og Beregning, saa maa der ligge enten menneskelig eller guddommelig Plan og Vilje til Grund for Resultatet. Verden kan i Tidens Løb blive sort som et gammelt Maleri eller saa hvid som en gammel Frakke. Men hvis Verden ender med at frembyde Billedet af et ganske særligt Sortkunstblad, som er enestaaende i sin Art, — ja, saa maa der være en Kunstner.

Hvis der ikke er skelnet skarpt nok, vil jeg give et mere almindeligt Eksempel. Vi hører Dag ud og Dag ind vore Humanitære forkynde deres særlige Verdensanskuelser. — Jeg bruger her Ordet „Humanitære“ i den ganske almindelige Betydning: Folk, som gør sig til Talsmænd for alle Skabningers Rettigheder og Krav overfor Menneskeheden. — De lader skinne gennem, at i Tidernes Løb er vi blevet mere og mere menneskekærlige, det vil sige, at den ene Gruppe Væsner efter den anden, Slaver, Børn, Kvinder, Køer o. s. v. lidt efter lidt er blevet opfattet som værdige til Barmhjertighed og Retfærdighed. De siger, disse Menneskevenner, at een Gang ansaa vi det for rigtigt at æde vore Medmen-

nesker — det er Løgn, men jeg skal ikke her kritisere deres historiske Anskuelser, som er mildest talt uhistoriske. Som Kendsgerning betragtet er Kannibalisme visselig et dekadent Fænomen og ikke et primitivt. Det er meget mere sandsynligt, at moderne Mennesker vil give sig til at æde Menneskekød af lutter Affektation, end at primitive Mennesker nogen Sinde har været Kannibaler af lutter Uvidenhed. Jeg følger imidlertid her kun de ydre Linier af den Bevisførelse, som bestaar i at hævde, at Mennesket har paa jævnt fremadskridende Maade vist sig mere og mere lemfældig, saaledes at først Medborgere har nydt godt af dette Fremskridt, saa Slaver, saa Kvinder og Dyr, og engang vil Turen formodentlig komme til Planterne ogsaa. Jeg er nu naaet saa vidt, at jeg synes, det er Uret, om jeg sætter mig paa en Mand. Snart skal jeg synes, at det er urigtigt, at jeg sætter mig paa en Hest, og jeg skal uden Overdrivelse, hvis jeg lever længe nok (hvad der maaske er tvivlsomt) drive det saa vidt i Moral, at jeg synes, det er Uret, hvis jeg sætter mig paa en Stol. Nu har De, min Læser, formodentlig fat paa den drivende mekaniske Kraft i en Bevisførelse, som fortrinligt stemmer med Udviklingslæren og Tanken om det uundgaaelige, det fatale Fremskridt og lader sig tænke i disse Ideers Terminologi. En stadig

fremadskridende Tilbøjelighed til at forulempe færre og færre Genstande ved at berøre dem kan til sidst blive en ganske ubevidst Tilbøjelighed, et animalsk Instinkt — og det samme gælder vel en Arts voksende Utilbøjelighed til at forplante sig, sætte Afkom ind i Verden. Denne instinktive Drift er muligvis evolutionær, fordi den nemlig er saa fuldstændig stupid.

Darwinismen kan efter Behag bruges til Støtte for to tossede Slags Moral, men den kan ikke hjælpe en enkelt tilregnelig Moral. De Omstændigheder, at alt levende er i Slægt med hinanden og at alt levende deltager i Kampen for Tilværelsen, kan bruges som Begrundelse for en afsindig Grusomhed eller for en afsindig Sentimentalisme, men de kan ikke bruges til Begrundelse for en smuk og sund Dyrevenlighed. Paa Udviklingens Grund kan man blive humanitær helt ud i det absurde eller et Uhyre i Menneskeskikkelse, men man kan ikke simpelt hen være human, et Menneske. At en Tiger og man selv er eet Kød og Blod kan være en Grund til at vise en Tiger sine blide Følelser, men det kan ogsaa bestyrke et Menneske i den Mening, at han bør være grusom

som en Tiger. Man kan gaa den Vej at forsøge paa at faa Tigeren til at opføre sig som et Menneske, men det er lettere at gaa en anden Vej: selv at opføre sig som en Tiger. Men i intet af disse tvende Tilfælde har Udviklingen fortalt noget om, hvorledes man bør behandle en Tiger, naar man ikke er Idiot, nemlig saaledes, at man beundrer dens Striber, medens man tager Afstand fra dens Klør.

Hvis Du, min Læser, ønsker at sætte Dig i det rette Forhold til en Tiger, maa Du tænke Dig tilbage til Edens Have. For den haardnakkede Paamindelse dukkede atter her op: kun den, som kan anerkende; at der er en Verden udenfor og over Naturens, kan tilegne sig et fornuftigt Syn paa Naturen. Det væsentlige Indhold i Panteisme, Udviklingslære og overhovedet i det moderne Menneskes kosmiske Religiositet ligger faktisk i denne Sætning: Naturen er vor Moder! Uheldigvis er det saaledes, at hvis Du gaar hen og betragter Naturen som en Moder, vil Du hurtigt opdage, at det er en Stedmoder. Kristendommen holder det for givet, at Naturen er ikke vor Moder. Naturen er vor Søster. Vi kan være stolte af hendes Skønhed, eftersom vi har den samme Fader, men hun har ingen Autoritet over os. Vi er berettiget til at beundre, men ikke til at efterligne. Dette Forhold giver den typiske kri-

stelige Glæde over denne Jord en besynderlig let Karakter, som næsten falder i det frivole. Naturen var for de Mennesker, som dyrkede Isis og Kybele, en saare højtidelig Moder. Naturen var en højtidelig Moder ogsaa for Wordsworth og Emerson. Men Naturen er ikke Spor højtidelig for Frants af Assisi eller for Luther. For Frants er Naturen en Søster, og tilmed en yngre Søster: en lille, dansende Søster, som man kan le af og holde af paa samme Tid.

Imidlertid er dette ikke Hovedsagen i Øjeblikket; jeg har kun omtalt dette med Naturen som vor Moder eller Søster for at vise, hvorledes Nøglen helt igennem, og saa at sige tilfældigt, passer endog til de allermindste Døre. Men Hovedsagen, er her, at hvis Naturens Reformering er upersonlig i sit dybeste Anlæg, saa maa Reformeringen forudsættes at bevæge sig i Retning af en ganske enkel og absolut enfoldig Triumf. Man kan f. Eks. gaa med til, at der i den biologiske Udvikling er en automatisk Tendens i Arbejde, gaaende ud paa at give os længere og længere Næser: Men Spørgsmaalet er: ønsker vi at faa længere og længere Næser? Jeg skulde indbilde mig at kunne svare benægtende. Jeg tager

næppe fejl, naar jeg siger, at vi helst vil kunne sige til vore Næser: Stop nu lidt, Schmidt — her til og ikke en Millimeter længere! Vi har Trang til at have netop saa meget Næse, at Ansigtet kan være af passende aandfuld Virkning. Men vi kan ikke tænke os en biologisk Retningslinie, som har det til Maal at frembringe aandfulde Ansigter. For aandfulde eller interessante Ansigter tager deres Præg og Virkning fra et ganske særligt Arrangement af øjne, Næse og Mund og fra et ubeskriveligt indviklet Forhold mellem Ansigtets Ejendommeligheder. De rette Proportioner kan ikke være et Instinkt, de maa skyldes enten et Tilfælde eller en Plan. Ganske paa denne Maade forholder det sig nu ogsaa med den menneskelige Morals Ideal. Det er en Mulighed, som ikke paa Forhaand kan afvises, at vi udvikler os paa den Maade, at vi i stedse voksende Grad vil holde Fingrene hos os selv. Vi vil ikke køre Heste og ikke plukke Blomster. Vi vil eventuelt komme saa vidt, at vi føler os forpligtet til ikke at bringe Ufred til et Menneskes Sjæl ved at ville bevise noget for det; forpligtet til ikke at forstyrre Fuglenes Søvn ved at hoste. Den endelige Apoteose, som denne Udvikling ender med, kan gengives billedligt saaledes: en Mand, der sidder ganske stille, ej fordristende sig til at røre et Lem af

Frygt for at forstyrre en Flue, afholdende sig fra al Føde af Frygt for at inkommodere en Bacille. En saadan firkantet Fuldkommenhed er det nok muligt, at vi styrer henimod uden at mærke det! Men ønsker vi, at det Fuldkomne, det endelige, sidste Maal for denne Verdens Tilværelse skal have netop saa firkantet og plump en Karakter? Ligesaadan er det nok muligt, at vi uden at vide det udvikler os i den modsatte Retning (den, som Nietzsche troede paa), — d. v. s. saaledes at det ene Overmenneske opstaar højere end det andet som Stokværk paa et sandt overmenneskeligt Babelstaarn, men med det automatiske Formaals knuse hinanden, indtil hele Verden ligger i Ruiner, smadret til Kaos for den Spøg og Grin, der er ved det. Men ønsker vi, at Universet skal smadres for den Spøg, der er ved det? Er det ikke ganske tydeligt, at hvad vi virkelig haaber paa, er en Administration, der paa særlig passende Maade tager sig af disse to Forhold: en vis Sum af Selvbeherskelse og Ærbødighed, en vis Sum af Energi og Magt? Hvis vort Liv virkelig skal have den Skønhed, som er Eventyrets, saa maa vi erindre, at Eventyrets hele Skønhed beror paa dette: at Prinsen kommer ud for noget vidunderligt noget, der er lige ved at gøre ham bange. Hvis han er bange for Uhyret, er det ude med

ham; men hvis han ikke er Spor forbavset ved Synet af Uhyret, er det ude med Eventyret. Det er Sagens Pointe, at han er paa samme Tid ydmyg nok til at føle Forundring, og hovmodig nok til at trodse. Saaledes maa vor Holdning i Forhold til den uhyrlige Tilværelse ikke enten være voksende kælenhed og Finfølelse eller voksende Foragt og Haardhed: den maa bestaa i et ganske særligt Forhold mellem disse Følelser — det rette Forhold. Vi maa rumme tilstrækkelig Ærbødighed for alt, som er udenfor os selv, saaledes at vi ikke uden sky Ærefrygt træder paa Græs. Vi maa ogsaa rumme tilstrækkelig Ringeagt for alt udenfor os selv, saaledes at vi i betræffende Fald kan spytte paa Stjernerne. Og dog maa disse to Følelser (hvis vi skal være gode og lykkelige Mennesker) være kombineret, men ikke paa en hvilken som helst Maade, men paa en ganske særskilt, ejendommelig Maade. Menneskets fuldkomne jordiske Lykke vil ikke (hvis den overhovedet realiseres) blive noget saa fladt og haandgribeligt som Dyrenes Tilfredshed. Den vil blive en nøjagtig og farlig Ligevægt — i Lighed med den, som findes i en fortvivlet og eventyrlig Roman. Mennesket maa have netop Tro nok paa sig selv til at styrte sig ud i Eventyret og netop Tvivl nok om sig selv til rigtig at kunne nyde det.

Dette er altsaa den anden Betingelse, det andet Krav, vi maa stille til Fremskridtsidealet. For det første maa det være fastliggende; for det andet maa det være sammensat. Det maa ikke (hvis det da skal kunne tilfredsstillende vore Sjæle) blive en Sejr, der vindes paa den uforskammede Maade, at een eller anden Ting — det være sig Elskov, Stolthed, Fred eller Eventyrlyst — opsluger alt muligt andet. Det maa være et afgrænset Billede, som giver Plads til disse Elementer i det smukkeste og bedste indbyrdes Forhold. Det gælder i dette Øjeblik ikke for mig om at benægte, at en eller anden saadan god Kulmination ved de indre Anlæg, som er til Stede i Fænomenerne, er beskaaret Menneskeslægten. Jeg understreger blot den Kendsgerning, at hvis dette sammensatte Lykkemaal er vor Slægts Bestemmelse, da maa det være besluttet af en eller anden aandelig Personlighed. For kun en aandelig Personlighed kan anbringe et sammensat Lykkemaals nøjagtige Proportioner. Hvis Verdens Saliggørelse er Naturens blotte Værk, saa maa den Proces være saa usammensat, saa enkel som Verdens Afkølelse til det absolute Frysepunkt eller dens Overgang til et brændende Baal og en Gasmasse. Men hvis Verdens endelige Lyksalighed ikke er Naturens, men Kunstens Værk,

saa er det nødvendigt at tænke sig en Kunstner. Og atter her bliver min Betragtning kløvet af den samme ærværdige Stemme, som tidligere talte til mig og denne Gang for at sige: „Jeg kunde have fortalt dig det altsammen for længe siden. Hvis der er noget Fremskridt, som Forvisningen kan hefte sig ved, da kan det kun være det Fremskridt, som jeg har muliggjort: Fremskridtet, der bevæger sig i Retning af en By, omfattende alle Dyder og al Magtfuldkommenhed, en By, hvor det lykkes Retfærdigheden at trykke sit Kys paa Fredens Læber. En upersonlig Kraft kan føre dig til en fuldkommen flad Ødemark eller til en fuldkommen spids Bjergtop. Men kun en personlig Gud kan føre dig (hvis du virkelig lader dig føre!) til en By med rigtige Gader, med arkitektoniske Proportioner, en By, til hvilken hver af os kan give vort Bidrag og netop den rigtige Farve, i Styrke og Nuance, til Planens brogede Mønster.“

Atter to Gange er Kristendommen traadt til med netop det Svar, jeg havde Brug for. Jeg sagde: „Idealet maa staa fast,” og Kirken svarede: „Mit Ideal er i alleregentligste Forstand det faste, for det var til, før noget andet var til.” Jeg sagde for det

andet: „Planen maa have et kunstnerisk Præg, ligesom et Maleri,” og Kirken svarede: „Min Plan er i alleregentligste Forstand et Maleri, for jeg ved, hvem der er Maleren.” Derefter kan jeg gaa over til den tredje Ting, der i min Opfattelse er paakrævet, hvor vi taler om et Utopia eller om Fremskridtsudviklingens endelige Maal. Og denne tredje Ting er det uendeligt vanskeligere at klæde i Ord end de to første. Maaske kan jeg udtrykke det saaledes: at vi trænger til at være aarvaagne og paapasselige ogsaa i Utopia, hvis vi ikke skal falde og miste vort Utopia, som vi faldt og mistede Paradiset.

Vi har lagt Mærke til, at en af de Grunde, der gives os, for at vi skal slutte os til Tanken om Fremskridtsudviklingen, er, at det ligger i Tingenes Natur, at de vokser sig bedre og bedre. Men den eneste virkelige Grund, der er til at blive troende i Forhold til Fremskridt og Udvikling, er, at det ligger i Tingenes Natur, at de vokser sig værre og værre. Tingenes iboende Korruption og Forfald er ikke blot det bedste Argument for Fremskridtsudviklingen, men det eneste Argument for ikke at være Konservativ. Den konservative Teori og Livsanskuelse vilde sandelig kunne feje alt til Side, hvis det ikke var for denne eneste Kendsgernings Skyld. Men al Konservatisme er baseret paa den

Anskuelse, at hvis man lader Tingene i Fred, saa faar de Lov at blive det, de er. Men det er en Fejltagelse. Hvis man lader en Ting i Ro og Fred, som man tror, vil det vise sig, at man overlader den til Forandringens Malstrøm. Hvis man lader et hvidt Plankeværk være, vil det snart være et sort Plankeværk. Hvis man nærer et ganske specielt Ønske om, at det skal være hvidt, er det bestandig nødvendigt at male det igen, d. v. s. man maa uafbrudt revolutionere det. Kort sagt, hvis man vil bevare sit gamle hvide Plankeværk, maa man stadig have et nyt hvidt Plankeværk. Men dette, som er Sandhed ogsaa om, alt nulevende, er i en ganske særlig og skrækkelig Betydning Sandheden om alt menneskeligt. Der kræves faktisk en næsten unaturlig Aarvaagenhed af Borgeren netop paa Grund af den forfærdelige Hurtighed, med hvilken menneskelige Institutioner ældes. Det er Skik og Brug i den flygtige Romanlitteratur og i Journalistiken at tale om alt det, Menneskene har lidt under gamle Tyranniers Tryk. Men nu er det en Kendsgerning, at Menneskene næsten altid har været underkuet af nye Tyrannier; underkuet af tyranniske Institutioner, som har været offentlige Friheder blot tyve Aar i Forvejen. Saaledes var England nær gaaet fra Forstanden af Glæde over Elisabeths patriotiske

Kongemagt, og næsten umiddelbart efter gik det fra Forstanden af Raseri over at være faldet i Karl den Førstes tyranniske Fælde. Og i Frank-rig blev Monarkiet utaaelig, ikke lige umiddelbart efter at det havde været taalt, men umiddelbart efter at det havde været tilbedt. Den højtelskede Ludvigs Efterfølger var den Ludvig, som blev henrettet. Og saadan var i England i det nittende Aarhundrede den radikale Fabrikant saa helt og holdent Tillidsmand som nogensinde en Folketribun, indtil vi pludselig hører Socialisterne skrigende op om, at han var en Tyran, der aad sine Arbejdere ligesom Brød. Og fremdeles, har vi ikke lige til den allersidste Tid haft Tiltro til vore Aviser som Organer for den offentlige Mening? Og har ikke først for ganske nylig nogle af os faaet Blik for (ikke langsomt, men pludseligt), at det er de paa ingen optænkelig Maade? De er, som Forholdene naturligt ligger, nogle faa rige Mænds Forretningsforetagender og Legetøj. Vi har aldeles ikke Brug for at gøre Oprør mod det, som er kommet til os fra gamle Dage. Vi har Brug for at gøre Oprør mod det, som var Gaardsdagens Frihedsmode og nu er Hverdagens uudholdelige Tyranni. Det er de ny Herskere, Kapitalisten og Avisudgiveren, som virkelig er Hæmsko paa den Verden, vi lever i. Der er ingen Grund til at befrygte, at en moderne Konge skal

forsøge paa at gøre Statskup. Det er mere sandsynligt, at han vil lade Konstitution og Grundlov være, hvad de er, og arbejde i Ly af disse Ting. Han vil ikke drage Fordel af sin kongelige Magt, han vil sandsynligvis snarere søge at drage Fordel af sin kongelige Magtesløshed, af det Faktum, at han er fri for Kritik og Offentlighed. For Kongen er den mest private Person i vore Dage. Det vil ikke være nødvendigt for noget Menneske atter at gaa i Kamp imod et Forslag om Presse-censur. Vi behøver ingen Censur for Pressen. Vi har Censur — ved Hjælp af Pressen.

Den forbløffende Hurtighed, med hvilken populære Systemer bliver Midler til Undertrykkelse, er den tredie Kendsgerning, som vi skal bede om at faa godkendt i den fuldkomne Fremskridtsteori, som vi her er i Færd med at fremsætte. Fremskridtet maa altid holde Udkig med samtlige Privilegier og Rettigheder for at forhindre dem i at blive Misbrug og Tilbageskridt. I den Henseende er jeg fuldstændig paa de Revolutionæres Side. De er i deres gode Ret, naar de altid nærer Mistanke til de menneskelige Institutioner. De er i deres Ret, naar de ikke vil fortrøste sig til Fyrsterne eller til noget Menneske født af en Kvinde. Høvdingen, der er kaaret som Folkets Ven, bliver Folkets Fjende. Avisen, som blev startet for at for-

tælle Sandheden, søger nu sin Eksistensberettigelse i at forhindre Sandheden i at blive fortalt. Her i alt Fald tilsiger min Følelse mig, som sagt, virkelig at være paa de Revolutionæres Side. Og paa dette Tidspunkt kunde jeg atter aande: for sandelig, om jeg ikke kom til at tænke paa, at jeg atter var kommet paa samme Side som den rette kristne Tro.

Kristendommen tog atter Ordet og sagde: „Jeg har altid hævdet, at Menneskene er i Kraft af deres Natur Apostater og Frafaldne; at alle menneskelige Dyder har en naturlig Tendens til at ruste eller raadne; jeg har altid sagt, at menneskelige Skabninger overladt til deres egen Natur kommer paa Afveje, især lykkelige Menneskevæsnere, især de bedst udrustede og saadanne, som har størst Fremgang i Verden. Denne evige Revolution, denne Mistanke, som jeg har næret og opretholdt i Aarhundredernes Løb, kalder Du vage og sløje moderne Menneske Læren om det evige Fremskridt. Hvis Du i Sandhed var Filosof, vilde Du ligesom jeg tale om Læren om en Arvesynd. Men kald Du det blot saa meget og saa længe, Du har Lyst, den universelle Fremrykning eller den kosmiske Fremskridtsbevægelse. Jeg, Kristendommen, kalder Sagen ved sit rette Navn: Syndefaldet.“

Jeg har talt om Kristentroen og har sagt, at den optræder i Diskussionen med Svar, der er som Sværdsflag. Her kommer jeg til at tænke paa en Stridsøkse. For sandelig (og jo mere jeg tænker paa det, desto sandere bliver det), er det kun Kristendommen, som har Ret til at betvivle de velbyrdiges og velbaarnes Magt. Jeg har ofte nok lyttet til, hvad Socialister og Demokrater siger om, at de fattiges fysiske og materielle Betingelser nødvendigvis maa sætte dem aandeligt og moralsk langt tilbage. Jeg har lyttet til, hvad Videnskabsmænd siger, — og der er stadig Videnskabsmænd, som ikke er antidemokratiske —, og hørt dem paa staa, at Laster og ond Vilje vil forsvinde, naar vi blot giver de fattige mere hygiejniske og i det Hele sunde Livsbetingelser. Jeg har lyttet til dem med en Opmærksomhed, som næsten kunde forfærde mig selv, med en Fortryllelse, der ikke var langt fra at virke modbydelig paa mig selv. For det var nemlig som at holde Ud-kig med en Mand, der siddende i et Træ lægger alle Kræfter i for at oversave den Gren, der bærer ham. Hvis disse lykkelige Demokrater kunde bevise den Sag, de procederer, vilde de tage Livet af Demokratiet. Hvis de Fattige er saa yderst demoraliserede, som de siger, vilde det være af mere eller mindre praktisk Interesse at forsøge paa at hæve

deres Aand og Moral. Men een Ting er sikkert: det vilde være af en ganske utvivlsom praktisk Interesse at berøve dem alle politiske Rettigheder. Hvis en Mand, som bor i en ussel Eet--Værelses Lejlighed, ikke kan afgive en god Stemme til Valgurnen, saa er det let og hurtigt gjort at slutte, at det er bedre, om han slet ingen Stemme afgiver. Den herskende Klasse kan ikke uden god Grund sige: „Det vil tage os nogen Tid at faa bygget bedre Arbejderboliger. Men hvis han er det plumpe, dyriske Menneske, Du siger, at han er, saa vil det ikke vare længe for ham at ødelægge Landet i Bund og Grund. Derfor vil vi rette os efter det Vink, I har givet os, og vi vil ikke give ham nogen Chance for at gøre det.“ Det kan ikke være anderledes, end at jeg maa more mig, saa det ligefrem gør ondt, naar jeg tvinges til at lægge Mærke til den Maade, paa hvilken den alvorlige Socialist med Flid og Umage lægger Grundstenene til Aristokratiets Samfundsmagt, idet han med kælnende Ord udbreder sig om de Fattiges aabenlyse Uduelighed til at overtage politiske Rettigheder og politisk Magt. Det virker paa mig, som om jeg hørte en Person ved en Middag gøre Undskyldning for, at han ikke er mødt i Selskabsdragt, men Sagen er den, at han nylig er blevet beruset, at han har den slette Vane at tage sine Klæder af paa

Gaden, og oven i Købet er han løsladt og har lige nylig sluppet Fængselsuniformen. Man føler, at Værten, hvad Øjeblik det skal være, kan falde ind med en Bemærkning, sigtende til, at hvis det virkelig er saa galt, som han siger, saa behøvede han aldeles ikke at være kommet. Saaledes ligger Sagen jo netop, naar vore Socialister med straalende Ansigter beviser, at de Fattige, efter de sønderknusende Erfaringer, som foreligger, ikke, sandelig ikke, er værdige til Tillid. Naar som helst kan de Rige ventes at ville sige: „Ja, ja da, saa tror vi dem heller ikke“, og at ville slaa Døren i med et Skrald. Paa Grundlag af den Opfattelse af Arvelighed og Omgivelsernes Dannelse af den menneskelige Karakter, som moderne radikale og demokratiske Biologer og Sociologer lægger for Dagen, stiller Aristokratiets og Oligarkiets Sag sig paa en Maade, der gaar til Overbevisningens Marv og Ben. Hvis rene Hjem og ren Luft skaber rene Sjæle, hvad kan da siges imod at give Magten (i alt Fald for Øjeblikket) til dem, der har den rene Luft. Hvis bedre Livsbetingelser kan gøre de Fattige mere skikkede til at styre sig selv, hvorfor skulde da de bedre Livsbetingelser ikke allerede gøre de Rige bedre skikkede til at styre de Fattige? Saadan som Omgivelsernes Betydning almindeligvis inddrages i den demokratiske Bevis-

førelse, kan der slet ikke opstaa Tvivl i den Sag: den velhavende Klasse maa ligefrem blive Fortroppen i al Fremrykning imod det radikale og socialistiske Utopia.

Er der oyerhovedet noget Svar paa den Paastand, at de, som har de mest komfortable Betingelser i Livet, efter al Sandsynlighed vil være vore bedste politiske Førere? Er der noget Svar at give paa det Argument, at de, som har indaandet den rene Luft, er de Bedste og derfor bør træffe Bestemmelser paa deres Vegne, som har indaandet den slette Luft? Saa vidt jeg veed, er der kun eet Svar, og det er Kristendommen, som giver det Svar. Kun den kristne Kirke kan tilbyde en virkelig forstandig Indvending mod en Bevisførelse, fra hvilken der maa sluttes til en absolut Tillid og Fortrøstning til de Rige. For Kristendommen har nemlig fra Begyndelsen hævdet, at Faren ingenlunde laa i Menneskets Omgivelser, men i Mennesket selv. Fremdeles har Kristendommen hævdet, at hvis vi endelig skal tale om Omgivelser, da er de mest behagelige og komfortable Omgivelser ubetinget de farligste Omgivelser. Jeg ved, at de mest moderne Fabrikker har været virkelig alvorligt beskæftiget med at producere ganske abnormt store Naaleøjne. Jeg ved ogsaa, at de mest fremskredne Biologer har været ganske særlig ivrige

for at opdage en meget lille Kamel. Men hvis vi tænker os Kamelen reduceret til den mindste Kamel, der kan være, eller Naaleøjet aabnet til det største Omfang, der kan realiseres, — hvis vi med andre Ord gaar ud fra, at Kristi Ord har betydet det mindste, de overhovedet maatte være i Stand til at betyde, saa maatte Hans Ord i det allerringeste betyde, at Sandsynligheden ikke taler for, at rige Mennesker er i moralsk Henseende tillidindgydende. Selv den opspædte Kristendom er endnu hed nok til at koge hele det moderne Samfund til Las og Trevl. Opfyldelsen af Kirkens Minimumsfordring vilde være et dødbringende Ultimatum til denne Verden, vi lever i. For hele den moderne Verden hviler i Bund og Grund paa den Forudsætning, ikke, at de Rige er nødvendige (et Standpunkt, som der kan siges noget til Forsvar for), men at de er værd at have Tillid til, et Standpunkt, som (for et kristent Menneske) er uantageligt. Ganske vist vil Du, min Læser, køre op ad Stolper og ned ad Døre i alle Diskussioner, som føres om Aviser, Aktieselskaber, Truster, Bankraad, politiske Partier og andre oligarkiske Indretninger, med en Bevisførelse, som gaar ud fra, at den Rige ikke kan bestikkes. Men den simple Kendsgerning er, at den Rige er bestukket — allerede er bestukket. Kristendommen proce-

derer netop paa det Grundlag, at et Menneske, hvis Liv afhænger af al Slags Luksus og Livsbetingelsernes Overflod, er et korrupt Menneske, aandelig korrupt, politisk korrupt, økonomisk korrupt. Der er en ganske bestemt Ting, som Kristus og alle kristne hellige Mænd og Kvinder har sagt med en Slags vild Enstonighed; og det er, at den Rige løber en ganske særlig Risiko for moralsk at lide Forlis. Det er ikke paa nogen paa-viselig Maade ukristeligt at slaa de Rige ihjel som Personer, der har krænket Retfærdighedens aabenbare Ideal. Det er ikke paaviseligt ukristeligt at krone de Rige som Samfundets mest velegnede Herskere. Det er ikke afgjort ukristeligt at gøre Oprør mod de Rige eller at underkaste sig de Rige. Men det er ganske sikkert ukristeligt at have Tillid til dem, at betragte dem som i moralsk Henseende de Fattige overlegne. En Kristen kan uden at komme i Strid med sig selv sige: „Jeg respekterer den Mands Rang og Stilling i Samfundet, skønt han er bestukket.“ Men en Kristen kan ikke sige, hvad alle moderne Mennesker siger baade Morgen, Middag og Aften, at „en Mand, der indtager den Rang og Stilling i Samfundet, vil aldrig tage imod Bestikkelse.“ For det hører med til Kristentroen, at ethvert Menneske i enhver Stilling kan afsløres som havende taget imod Bestikkelse. Det

hører med til Kristentroen. Ved et ganske kuriøst Sammentræf hører denne Mening ogsaa med til den almindelige humane Histories mest soleklare Lære. Naar Folk siger, at en Mand „i den Stilling“ ikke kan være korrupt, er der ingen Grund til at bringe Kristendommen ind i Diskussionen. Var Lord Bacon og Griffenfeld Tallerkenvaskere? Var Alberti og Glückstadt Pengepostbude? Ogsaa i det bedste Utopia maa vi være forberedt paa, at en hvilken som helst Mand til enhver Tid og i enhver Stilling kan moralsk nedværdige sig og falde, og særlig for vort eget Vedkommende bør vi altid være betænkt paa vort eget Fald fra den Stilling, vi i dette Øjeblik beklæder.

Hvor meget Blæk er der ikke blevet anvendt af sløje, sentimentale Journalister paa at vise, at der er et aandeligt Slægtskab mellem Kristendom og Demokrati, og det meste, som er blevet sagt og skrevet, er næppe saa stærkt følt eller klart udtrykt, at det kan tilbagevise den Kendsgerning, at Kristendom og Demokrati ofte er stødt sammen. Det Sted, hvor Kristendom og Demokrati virkelig mødes og er Eet, ligger meget dybere, end den almindelige Journalistik aner eller ulejliger sig med at op-

dage. Den ganske særlig ukristelige Tanke er den, som Carlyle har fremsat, at den Mand skal herske, som føler, at han kan herske. Hvad der saa end ellers er Kristendom, denne Tanke er i alt Fald Hedenskab. Hvis vor Tro indeholder Oplysninger om politisk Regering (hvad den muligvis gør), maa Oplysningen gaa ud paa, at det Menneske skal herske, som ikke føler, at han kan det. Carlyle's Helt vil muligvis sige: „Jeg vil være Konge.“ Men den kristne Helgen maa nødvendigvis sige: „Nolo episcopari — jeg vil ikke være Biskop.“ Hvis Kristendommens store Paradoks kan udlægges, maa det betyde, at vi skal tage Kronen i vore Hænder, og at vi skal gaa ud for at afsøge alle Jordens Udmarker og Afkroge, indtil vi finder en Mand, som føler sig uskikket til at bære Kronen. Carlyle tog ganske fejl. Vi skal ikke krone den exceptionelle Person, som ved, at han kan regere. Vi skal hellere tage og krone den meget mere exceptionelle Person, som ved, at han ikke kan.

Demokratiet i Virksomhed kan forsvares med to eller tre gode, vitale Bevisgrunde, af hvilke vi her har fremsat den ene. Stemmeretsmaskineriet er i og for sig ikke demokratisk, skønt det muligvis for Øjeblikket ikke er let at virkeliggøre en mere enkel demokratisk Metode. Men ogsaa Stemmeretsmaskineriet er i sin

dybeste Grund kristeligt, nemlig i den praktiske Forstand, at det repræsenterer et Forsøg paa at faa fat i deres Mening, som vilde være altfor beskedne til selv at byde den frem. Det er et mystisk Vovestykke, et Forsøg paa at vise dem Tillid, som ikke har Tillid til sig selv. Denne Gaade er nu i strengeste Forstand ejendommelig for Kristendommen. Der er ikke virkelig Ydmyghed forbundet med Buddhisternes Selvfornægtelse. Den blide Hindu er blid, men han er ikke sagtmodig, ikke ydmyg. Men der er i psykologisk Forstand noget ægte kristent ved den Tanke at søge efter de ubemærkedes Mening hellere end at gaa den lige Vej, som alle og enhver vil føle Trang til at slaa ind paa, at spørge om de prominente Personers Mening.

Aristokratiet er ikke en Institution, men en Synd — i Almindelighed en meget undskyldelig Synd. Hvad man mener med Aristokrati, er i Grunden blot det naturlige Menneskes almindelige Drift og Glidebaneflugt til en Tilstand, hvor de mægtige og rige Samfundspersoner prises og loves i pompøse Vendinger — alt i alt den letteste og mest soleklare verdslige Sag.

Det er kun eet af hundrede Svar, som kan gives paa den grimme Forvanskning, som i vor Tid er sket med Ordet „Kraft” eller „Energi”, at de

raskest og tydeligst virkende Kræfter og Energier er ogsaa de skrøbeligste og de mest følsomme. De hurtigste Ting er ogsaa de blødeste. En Fugl er aktiv, fordi en Fugl er dunet. En Sten er hjælpeløs, fordi en Sten er haard. Stenen maa ifølge sin Natur synke til Bunds, fordi Haardhed er Svaghed. Fuglen kan ifølge sin Natur stige til Vejrs, fordi Skrøbelighed er Kraft. Ved fuldkommen Kraft er der en Slags Lethed, en Overfladiskhed, en Luftighed, som gør, at Kraften holder sig svævende. Moderne Forskere, som har gjort sig den mirakuløse Historie til Speciale, har højtidelig indrømmet, at det er karakteristisk for de store Helgener, at de besidder en Kraft i Form af „Opdrift”. De kunde for den Sags Skyld strække sig endnu videre: det er karakteristisk for de store, hellige Mennesker, at de besidder en Mangel paa Tynge i Sindet, som gerne kan udtrykkes som Letsindighed. Engle kan flyve, fordi de er i Stand til at tage let paa sig selv. Det har altid været Kristendommens Instinkt, og ganske særlig har det været Instinktet i den kristne Kunst. Husk, hvorledes Fra Angelico fremstillede alle sine Engle, ikke blot som Fugle, men næsten som Sommerfugle. Husk, hvorledes den mest alvorlige middelalderlige Kunst var fyldt med Lys og flagrende Draperier, af svævende og kapriolerende Fødder. Det var det eneste, som de

moderne Prærafaelitter ikke kunde efterligne hos de rigtige Prærafaelitter. Burne-Jones kunde aldrig opnaa den dybsindige Letmodighed, som Middelalderen kendte og forstod at udtrykke. Paa de gamle middelalderlige Malerier er Himlen over hver enkelt Figur ligesom en blaa eller guldgul Parasol. Hver eneste Figur ser ud, som om den var parat til at stige til Vejrs og svæve ind i Himlen. Tiggerens lasede Kjortel vil bære ham oppe, ligesaa godt som Englene vil blive baaret oppe af deres straaledannede Svingfjer. Men Kongerne i deres tunge, gyldne Klæder og Stormændene i deres Purpurdragter vil ligesaa naturligt synke og dale, for Stolthed kan ikke hæve sig til Letmodighed. Stolthed er det slæbende Dræg, som drager alle Ting ned i en billig Højtidelighed. Et Menneske „falder” i sorte Tanker, men han hæver sig op til en blaa Himmel. Alvor er ingen Dyd. Det vilde være et Kætteri, men et Kætteri af en langt mere fornuftig Art, at sige, at Alvor er en Last. Det er i Virkeligheden en „naturlig Tilbøjelighed, et Anlæg eller en Forseelse, som vi Mennesker har til at tage med tung Værdighed paa os selv, fordi det er den letteste Ting at gøre for os. Det er meget lettere at skrive en god ledende Artikel i Times end at skrive en god Vittighed i Punch eller Strix. For Højtidelighed er noget, der

ganske stille og naturligt udsvedes, overalt hvor der er Mennesker, men Latter kommer kun i Stand ved at man føler Tyngheden af Forestillingen om sin egen Betydning og Værdighed og frigør sig for den.

Nu er det Europas ejendommelige Ære, siden det har modtaget Kristendommen, at alt imedens det har opretholdt et Aristokrati, har det dog altid dybest følt og behandlet dette Aristokrati som en Svaghed, — i Almindelighed som en Svaghed, der maatte indrømmes en Ret til at eksistere. Hvis nogen maatte ønske at vurdere dette Forhold efter Fortjeneste, saa lad ham vende Kristendommen Ryggen og opsøge en anden Livsanskuelses Atmosfære. Lad ham f. Eks. sammenligne de europæiske Samfundsklasser med det indiske Kasteveesen. I Indien er Aristokratiet anderledes uhyggeligt, fordi det er langt mere intellektuelt. Der føles det i ramme Alvor, at Klassernes Rangstige gaar paa de aandelige Værdier: at en Bager er bedre end en Slagter i en uhaandgribelig og hellig Betydning. Men ingen Kristendom, end ikke den mest uvidende og bagvendte Kristendom, har nogensinde antydnet, at en Greve skulde være bedre end en Høker i en saadan hellig Betydning. Ingen Kristendom, lad den være nok saa uvidende og forfløjen, har nogensinde antydnet, at en Prins ikke

kunde ende blandt de Fordømte. I det hedenske Samfund har der muligvis været (det er noget, jeg ikke ved) en eller anden alvorlig Forskel af den Art paa den frie Mand og Trællen. Men i det kristne Samfund har vi altid betragtet en Gentleman som en Slags Spøg, skønt Historien (ikke mindst Korstogenes) lærer os, at han har erhvervet sig Ret til at opfattes som en særdeles praktisk Spøg. Men vi i Europa tog aldrig i Dybet af vort Hjerter Aristokratiet rigtig alvorligt. Det er kun en tilfældig ikke-europæisk Fremmed, hvem det kan lykkes at tage Aristokratiet alvorligt. Det er muligt en ren patriotisk Forkærlighed, men jeg tror det alligevel ikke, at det engelske Aristokrati forekommer mig at være ikke blot Typen paa et Aristokrati, men i vor Tid alle Aristokraters Blomst og Krone: det har alle oligarkiske Dyder saavel som Fejl. Det er dilettantisk, det er elskværdigt, det er modigt i mange Retninger, — og det er noget, vi alle kan se. Men det har yderligere en stor Fortjeneste, som overgaar endogsaa de nævnte gode Egen-skabers Fortjeneste. Denne største og mest aabenbare Fortjeneste, som det engelske Aristokrati kan tegne sig for, er, at ingen vil være i Stand til at gaa hen og tage det alvorligt.

Kort at sige, jeg har langsomt, som jeg plejer, stavet mig til Nødvendigheden, som bestaar for, at der i Utopia maa findes en Lov, som gør alle Lige, og, som det før er gaaet mig, opdagede jeg, at Kristendommen havde konstateret denne Nødvendighed før mig. Den ganske Historie om mit Utopia er karakteriseret paa denne sørgmuntre Maade. Det gik mig bestandig saadan: at jeg styrtede ud af min Tegnstue med Planen færdig til et nyt Taarn og hver Gang opdagede, at det var allerede anbragt og stod paa Tagryggen, straalende i Solen, og tusinde Aar gammelt. Uden at jeg skal forfalde til Forfængelighed af den Grund, gik det mig saadan, at der virkelig var et Øjeblik, da jeg kunde have opfundet Ægteskabsløftet ud af mit eget Hoved, men jeg opdagede med et Suk, at det var allerede blevet opfundet. Men eftersom det vilde være en altfor lang Historie at vise, hvorledes min egen Forestilling om Utopia Tomme for Tomme, Kendsgerning for Kendsgerning, ikke gjorde andet end reproducere den Opfattelse, som er ejendommelig for det Ny Jerusalem, saa vil jeg tage netop dette ene Eksempel: Ægteskabet, som egnet til at vise Sammentræffets Instinkt, ja, jeg kan sige Sammentræffets Katastrofe i det Hele taget.

Naar de Folk, som i Almindelighed protesterer imod Socialismen, taler om denne Læres Umulighed er og dens Indgreb i den menneskelige Naturs Ejendommelighed, gør de sig gerne skyldige i Miskendelse af en betydningsfuld Forskel. I de moderne Forestillinger om, hvorledes Samfundet bør være, er der nogle Ønsker, som det ikke vil være muligt at faa opfyldt. Men der er andre Ønsker, som det ikke er rigtigt at ønske opfyldt. At alle Mennesker engang skal komme til at leve i lige smukke Huse, er en Drøm, som muligvis vil gaa i Opfyldelse og muligvis ikke. Men at alle Mennesker engang skal komme til at leve i akkurat det samme smukke Hus — det er ingen Drøm, det er en Febervildelse. At vi skal naa saa vidt, at enhver Mand elsker alle gamle Kvinder, er et Ideal, som formodentlig næppe vil blive realiseret i sin Fuldstændighed. Men at enhver Mand skulde komme til at omfatte alle gamle Kvinder med nøjagtig de samme Følelser, han har overfor sin egen Moder, det er ikke blot et uopnaeligt Ideal, men et Ideal, som vi maa ønske aldrig bliver virkeliggjort. Jeg ved ikke, om Læseren er enig med mig med Hensyn til disse Eksempler, men jeg vil nævne et Eksempel, som altid har gjort det dybeste Indtryk paa mig. Jeg vilde aldrig kunne forestille mig eller gaa ind paa en Fremtidsstat, som

ikke vil overlade mig den Frihed, som for mig er den værdifuldeste af alle Friheder — Friheden til at binde mig selv ved et Løfte. Fuldstændigt Anarki vilde ikke blot gøre det umuligt at opretholde al Slags Disciplin og Troskab, det vilde ogsaa ophæve enhver Mulighed for at have en Smule Morskab. Lad os tage et ganske soleklart Eksempel: det vilde aldrig være værd at vædde om noget, hvis ikke Væddemaalet var bindende. Opløsningen af ethvert Kontraktforhold vilde ikke blot ødelægge Moralen, men spolere den Fornøjelse, som er ved Sport. Nu er Sport og Væddemaal blot Menneskets oprindelige Drift til Æventyr og Vovestykker i forkrøblede og forvredne Skikkelser. Og det æventyrlige Livs Farer og Belønninger, dets Straffe og Lyksaligheder maa være virkelige, ellers er det æventyrlige Liv kun en uhaandgribelig, en flygtende og hjerteløs Febervildelse. Hvis jeg vædder, saa maa jeg tvinges til at betale, ellers er den ingen Væddemalets Poesi. Hvis jeg udfordrer, saa maa jeg tvinges til at slaas, ellers er der ingen Udfordringens Poesi. Hvis jeg højtideligt lover at være tro, saa maa jeg hjemfalde til Forbandelse, hvis jeg ikke er tro, ellers er der ingen Fornøjelse ved at love. Man kunde ikke engang faa et Æventyr ud af en Mands Erfaringer, hvis de gik ud paa, at han efter at

være blevet slugt af en Hval kom til at staa paa Toppen af Eiffeltaarnet, eller hvis de gik ud paa, at han efter at være blevet forvandlet til en Frø kunde begynde at te sig som en Stork. Selv den mest æventyrlige Historie stiller nemlig ganske bestemte Krav om Virkelighed: det, der kommer ud af Historien, maa ikke kunne kaldes tilbage. Det kristne Ægteskab er det store Eksempel paa en virkelig og uigenkaldelig Konklusion, og det er derfor, det er det vigtigste Emne, Midtpunktet for Interessen i al vor romantiske og æventyrlige Digtekunst. Og det er mit sidste Eksempel paa de Ting, jeg vilde fordre og fordre paa en kategorisk bydende Maade af ethvert Samfundsparadis: jeg skulde fordre, at jeg maa blive holdt fast ved min Aftale, fordre, at mine Eder og

Forpligtelser bliver taget for Alvor. Jeg skulde fordre, at Fremtidsstaten i givet Fald vil hævn min Ære paa mig selv.

Alle de moderne Utopianere og Fremtidsstatsmænd blandt mine Venner ser i Tvivl paa hinanden, for deres inderste Haab er knyttet til Opløsningen af alle Baand. Men atter her forekommer det mig, at jeg hører ligesom et Slags Ekko, et Svar fra en Verden paa den anden Side. Og Stemmen siger: „Du vil faa virkelige Æventyr, naar Du ankommer til mit Utopia, min Fremtidsstat. Men den mest anstrengende Forpligtelse og det drøjest Æventyr bestaar netop i at ankomme til det Sted.”

KÆRE LÆSER

Stadig flere sender færre breve. Portoen må derfor hyppigere justeres i opadgående retning med det resultat, at et lille blad som RE-FORMATIO får markant øgede udgifter til forsendelse. En stor tak til alle, der er med til at sikre udgivelsen af bladet.

I næste nummer sættes fokus på gudstjenestefornyelse. Bl.a. anmeldes „Mødet mellem himmel og jord — På vandring gennem gudstjenesten” af sognepræst Flemming Baatz Kristensen, Sct. Pauls Kirke, Aarhus.

KIRKE-AFTENER

Aftenerne afholdes i Hans Egedes Kirke, Vardegade 14, 2100 København Ø, fortrinsvis hver den første onsdag i måneden — således disponeret:

Kl. 17.30 Festlig messe i Kirken

Kl. 18.30 Spisning og derefter foredrag i menighedssalen

Kl. 21.30 Completorium (aftenbøn) i Kirken

Onsdag d. 9. marts 2011

Askeonsdag

Foredrag: „Faste” v/ pastor Bjørn Hansen

Onsdag d. 6. april 2011

Midfaste

Foredrag: „Dåben” v/ pastor Steen Sunesen

Onsdag d. 18. maj 2011

3. søndag efter påske

Foredrag: „Skriftemålet”

Onsdag d. 22. juni 2011

Kristi Legems Fest

Foredrag: „Nadveren”

Datoer i efteråret 2011

7. september, 5. oktober, 2. november, 7. december

Fællesskabet Kirkelig Fornyelse, højkirkebevægelsen i Danmark står for kirke-aftenerne. De enkelte foredrag skal tjene til at belyse foreningens arbejdsgrundlag. Arbejdsgrundlaget kan ses på www.kirkelig-fornyelse.dk

Kontaktperson:

Kirsten Jakobsen, tlf. 21 96 47 48

Symeon den Nye Teolog

„Gud skammede sig ikke ved at ikklæde sig kød af samme slags som dit; hvorfor skulle du da skamme dig over at bære kød af samme slags som Han?“

FRA PETER HALLDORFS „DET FÆDRENE OPHAV“

FORLAGET AROS udgav i 2002 en dansk oversættelse af Peter Halldorfs bog om 21 kirkefædre under titlen: „Det fædrene ophav.“

Den henleder opmærksomheden på at der var ægte kristendom til mellem Paulus og Luther, noget mager luthersk teologi i det 20. århundrede tenderede til at overse. Ved at læse kirkefædrene eller ved at læse om dem, kan man få lukket op for en større verden. Bogens titel angiver på én gang en sammenhæng, som er god at vedkende sig, og giver plads til, at vi selv skal forvalte arven, skriver Niels Thomsen, tidligere rektor på Præstehøjskolen.

Klipet fra bogen bringes med tilladelse fra forlaget. God læselyst. For første gang — eller igen.

Symeon den Nye Teolog (949-1022)

Store tidsskifter kræver åbenbart deres profeter. Således også det første årtusindeskifte. I en kirke, hvor gudstjenestelivet var forstummet, og troen var krympet til opfyldelsen af visse pligter, gjorde reformatorer på stribesig klar til indsats. Men den, som skal forny det hårdt medtagne, må selv lutres i diglen, inden han er egnet til sit kald. Profetens vigtigste — og eneste — forudsætning er et rent hjerte.

900-tallet var både i øst og vest et århundrede med åndelig forkalkning i kristenheden. Klostrene, som længe havde været livsnerven i en svækket kirke, segnede nu under byrden af deres egen velstand. Bønnen, klostrenes hovedbeskæftigelse, oplevedes mest som en irriterende afbrydelse i den daglige kommers. Med munke, som afskyede askese,

og abbeder, som var mere erfarne i politisk rænkespil end i åndelig vejledning, var klostrene blevet spejle af tidsånden.

I Frankrig så en åndelig reformbevægelse dagens lys i klosteret i Cluny, som kom til at blive Europas åndelige centrum med Bernhard af Clairvaux som en af sine store skikkelser. I Byzans, den kristne verdens østlige metropol, optrådte i slutningen af 900-tallet en ung åndelig revolutionær, hvis indflydelse er lige så stor som de vigtigste kirkefædres. Han blev kendt som Symeon den Nye Teolog.

At være „teolog“ betyder i kirkens første årtusinde erkendelse af åndelige indsigter, som kun kan opnås gennem bøn og åndelig træning. I den ortodokse tradition gennem alle tider er denne hædersbetegnelse kun tilfaldet tre personer: Evangelisten Johannes, Jesu nærmeste discipel, Gregor af Nazianz i 300-tallet og som sagt Symeon den Nye Teolog. At være teolog havde på denne tid ikke noget med akademiske sysler og doktorgrader at gøre. Teologen var en kæmpe i bøn, en gudhengiven person, en Åndens mand.

VED ØSTKYSTEN af Bosporus, det smalle stræde, som forbinder Sortehavet med Middelhavet, havde den kristne verden haft sit centrum, lige siden kejser Konstantin flyttede sin hovedstad dertil i år 330. Det var i Konstantinopel og dens omegn, samtlige oldkirkens syv store konciler — med undtagelse af Efesus 431 — fandt sted i årene mellem 325 og 787. Byens stolthed var Hagia Sofia, kirken, som var en arkitektonisk bedrift, hvor græsk tanke var forenet med romersk glans. I Konstantinopel, eller Byzans, var det politiske og åndelige liv bundet endnu tydeligere sammen end i Rom. Kejser og patriark havde samme interesser, de appellerede begge til folkets gunst. Det var en kultur, hvor åndeligt og verdsligt levede i samme rum. De åndelige konjunkturer skiftede i tidens løb. Nedgangstider blev fulgt af fornyet vitalitet. Dette skete ofte i forbindelse med, at „mænd“ trådte frem, profeter, som glødede af kærlighed til sandheden, og som formåede kirken til at vende tilbage til sin første kærlighed.

I det byzantinske rige havde klostrene siden 300-tallet været pulsslaget i det kirkelige liv. At tage efterfølgelsen af Kristus alvorligt var i den tidlige østkirke ensbetydende med at blive munk eller nonne. I de første klostre brændte bønnens lampe dag og nat, her forberedte

man sig til Himmeriget, og her blev folkets åndelige ledere fostret. Klostrene var håbets forposter, byer på bjerget, gudstegn i en utryg verden.

Men heller ikke klostrene og deres munke og nonner var immune over for tidens lokkeråb. Særligt udsatte var de klostre, som lå omkring de store byer. Da Symeon vokser op i anden halvdel af 900-tallet, har sekulariseringen ædt sig langt inden for klostermurene. Kejseren, som godt vidste, hvor værdifuld klostrenes støtte var, havde munkene i sin hule hånd ved hjælp af smiger og rundhændede donationer. Biblioteker, kunstskatte og andre værdier blev overført til klostrenes ejendom. Mens gudstjenestelivet kørte videre i de foreskrevne former, gik det åndelige liv i tomgang. Liturgien havde tabt gejsten. Bønnen gjorde ikke bod for nogen synder. Den profetiske og åndelige rolle, som munkene havde spillet inden for kirken, og som havde været klostrenes berettigelse, var erstattet af en minimalistisk kristendom: der hvor man engang havde haft mest mulig tro, nøjedes man nu med mindst mulig.

Tiden var moden for en ny profet, og i det skjulte var der også mennesker, som længe havde bedt og ventet. Da Symeon nu trådte frem, vendte han sin kritik mod hele det kirkelige etablissement. Den ensom-

me profet udfordrede den tunge institution. Og Symeons eneste rekommandationsbrev var hans egen erfaring; han vidnede om en dåb i Ånd og lys.

I en situation, hvor klosterbønnen med et udtryk af den ortodokse ærkebiskop og Symeon-kender Basile Krivochéine er forvandlet til et „liturgisk spektakel“, trådte en person nu frem med et budskab, som sved som salt og smagte som honning. Selv ramt talte Symeon til munkene om en anden dåb, en dåb i Helligånden. Uden den ville alt, hvad de tidligere havde gjort, brænde som hø på Herrens dag.

SYMEON KOM fra provinsen Galatien i Lilleasien, hvor han blev født år 949. Hans forældre tilhørte det byzantinske aristokrati og var nære allierede med det kejserlige dynasti, som i 900-tallet gav det byzantinske rige en af dets største blomstringstider med fred og voksende velstand. Før Symeon var fyldt 12 år blev han sendt til Konstantinopel til højere studier. Mange havde allerede lagt mærke til drengens usædvanlige begavelse, og i hovedstaden påbegyndte han vejen mod tidens højeste uddannelse. For de udvalgte ventede der i det fjerne et embede i kejserens tjeneste.

Men i teenageren Symeon boblede allerede en hemmelig længsel. Han fik svært ved at koncentrere sig om studierne, og han betroede sine venner, at han søgte „en hellig mand“, ved hvis fødder hans indre kunne finde hvile. Der findes ingen hellige mænd i vore dage, blev der svaret. Men Symeon lod sig ikke nøje med det. „Jeg var endnu ikke sikker på, at de havde ret.“

Da han er 14 år, krydses hans livsvej af den person, han har bedt om at komme til at møde. Det bliver et sammentræf, som får uanede konsekvenser. Symeon præsenteres for Symeon af Studion, en ældre munk fra det berømte Studionkloster i Konstantinopel. Denne begynder at vejlede ham i bøn og doserer passende åndelig litteratur, som Symeon skal læse. Symeon bliver så optaget af dette, at han afbryder sine studier og straks omtaler sin interesse for at gå i kloster. Men hans sjælesorger, den ældre Symeon, er klog og fraråder ham at gøre det. En beslutning om at gå i kloster kræver lang og omhyggelig forberedelse. Det kom til at vare næsten 24 år, inden Symeon var parat til at indtræde i klosterlivet. Men nu havde han fundet en vejleder – et træ, under hvis krone han kunne slå rod.

De følgende år arbejdede Symeon som forstander for et bofællesskab. En periode beklædte han også

embedet som senator. Al den øvrige tid viede han til at fordybe sig i sit åndelige liv. Aftnerne tilbragte han i bøn, ofte til langt ud på natten, ikke sjældent under tårer. Mens han udgød sit hjerte for Gud, bad han ham om åbne øjne. Hans indre brændte af længsel efter at få mulighed for at leve det liv, som han så hos sine yndlingsforfattere i den asketiske litteratur: Markus Eremiten og Diadokos af Photike.

Det var en bøn, som efterspurgte et svar ud over det sædvanlige.

SOM 20-ÅRIG oplever Symeon et åndeligt gennembrud – „mens jeg stadig levede midt i byen og passede et almindeligt arbejde.“ En aften, da han sin sædvane tro søger Gud og beder om forbarmelse, overvældes han pludselig af Helligånden. Et stærkt lys fylder hele rummet, og han oplever, hvordan tid og rum overskrides. Hele hans væsen gennemstrømmes af varme og lys. Alt ses i et forklaret lys. Nu er det ikke længere kun tårer, der strømmer fra hans øjne, han fyldes af en ubeskrivelig glæde.

Ved midnat går han i seng som i en åndelig rus. Kort tid efter vækkes han af kirkeklokkerne, som ringede til *matutin*, den natlige tidebøn, og Symeon stod som sædvanlig op for

at deltage uden at skænke en tanke, at han knap havde sovet den nat.

Gennem sin „åndsdåb“ lindede Symeon på døren til en skønner verden. Dog kom den stærke oplevelse ikke til at sætte punktum for hans kamp mod begæret. Meget kan erhverves hurtigt, men ikke et helligt liv. Den mest overvældende åndelige oplevelse kan styrke livet og justere kursen, men en fast karakter støbt i et stykke dannes ikke over en nat. Vejen til det udelte hjerte er lang. Meget lang.

For Symeon kom det til i endnu mange år at bølge frem og tilbage. Sorgen over et splittet sind og over, hvor let han faldt tilbage i gamle vaner, plagede ham. Han lider under sit delte hjerte. Men gennem regelmæssig kontakt med sin åndelige fader, Symeon af Studion, får han støtte til sin fortsatte vandring på helligsens vej. Symeon fortæller gerne, at det var Symeon af Studios forbønner, som førte til, at Gud til sidst fik ham i sit faste greb. Da Symeon er 27 år gammel og efter fornyet overvejelse, indtræder han i Studionklosteret. Han vandrer tæt sammen med sin åndelige fader – *ganske bogstaveligt* – og optrapper den åndelige træning. I Symeons første tid som munk deler de to klostercelle.

Symeons tillid til sin vejleder var fuldstændig. Symeon af Studion var en almindelig munk, ikke præsteviet,

men erfaren i livet med Gud. Om den skriftefader, man holdt sig til, var præsteviet eller ikke, var for Symeon af underordnet betydning. Afgørende var, om skriftefaderen levede et rigt åndeligt liv.

Symeon betonedes ofte den åndelige vejlednings uomtvistelige værdi for den kristne. I en hymne opfordrer han til trofasthed mod den åndelige lærefader:

*Lyt kun til din åndelige faders råd,
svar ham i ydmyghed,
fremlæg dine tanker for ham
som for Gud, skjul intet,
end ikke den ubetydeligste fristelse,
gør intet uden hans råd.*

I STUDIONKLOSTERET fik Symeons entré ånderne til at vågne. Den unge novice, som var kompromisløs i sin hengivelse, blev snart en torn i øjet på de slappe munke. Her var én, som ikke tænkte på at nøjes med at følge ritualet; hvis man ikke viste tegn på et liv i Ånden, hjalp det ikke med en aldrig så mønsterværdig liturgi, mente Symeon. Hans tilstedeværelse skabte snart uro i geledderne, og efter nogle måneder bad abbeden ham om at forlade klosteret.

Hans åndelige fader tog ham da med sig til et kloster lige uden for Konstantinopel. Det var ikke et hvilket som helst kloster. Sankt Mamas var et kloster, hvor dekadensen var værre end andre steder. Det åndelige liv lå i ruiner. Klosteret var blevet et tilflugtssted for verdslige munke, „en gravplads for de mange døde“, som Niketas, Symeon den Nye Teologs biografiskriver, udtrykker det. Her efterlod den gamle Symeon sin unge novice og vendte selv tilbage til Studionklosteret. Den unge Symeon stod nu over for sin ilddåb.

Symeon vandt snart munkenes modvillige respekt gennem sin radikale askese og sit brændende bønsliv. I løbet af tre år blev han indviet til munk, ordineret til præst og valgt som klosterets abbed. Han var 31 år og på tærsklen til sin livsopgave. Her kom han til at tilbringe 25 år. I løbet af denne tid blev Sankt Mama forvandlet til et mønsterkloster, bygget på evangeliets og oldkirkens model for kristent discipelskab. Rygtet om Symeon spredtes til langt uden for Konstantinopel, og fra alle steder strømmede nye munke til for at lade sig vejlede af den hengivne abbed.

Symeon lod ikke sine munke springe over, hvor gærdet var lavest. Intet mindre end et liv, som bar tydelige spor af Helligåndens nærvær, var målet. Den vej, han

viste andre, havde han selv gået. Med sine egne erfaringer som kompas, vejledte han sine munke ind i Åndens liv.

Ligesom evangelisten Johannes udmærker Symeon sig ved sin stærke personlige og ligefremme måde at tale om Gud på. Han øser ud af sin egen erfaring, deler ud af sit inderste, og lader sit eget liv være demonstrationseksempel. I en åndelig udmagret kirke drager han sine tilhørere ind i sine mest intime erfaringer af Gud. Virkeligheden i Kristus blev fremstillet for deres øjne: i Symeon så de, hørte de og troede.

Når Symeon legitimerer sig med sine egne åndelige erfaringer, er det på linje med hans syn på kristent lederskab: kun den, der selv har smagt Gud, kan med frimodighed indbyde andre til Herrens bord. Kun den, der er fyldt med Helligånd, er egnet til at vejlede andre. Da Symeon engang fik spørgsmålet, om munke, som ikke var præsteviede, havde ret til at „binde og løse“, det vil sige tage imod skrifte og tilsige absolution, svarede han, at der kun er en ting, der kvalificerer nogen til dette: at han er bevidst om Åndens nærvær i sit eget liv. Den, som er fyldt af Helligånden, præst eller ej, kan modtage skrifte og give syndsforladelse i Jesu navn. Den, som mangler denne åndelige bevidsthed – om han så er

biskop eller patriark – bør ikke befatte sig med den slags, mente Symeon.

KAN MAN HAVE Helligånden uden at være bevidst om det?

Spørgsmålet er antydnet allerede i Apostlenes Gerninger, hvor Paulus er på besøg hos de kristne i Efesus: „Fik I Helligånden, da I kom til tro?” (Ap G 19,2).

For Symeon, som er en af Helligåndens største teologer igennem tiderne, er dette et kerne-spørgsmål. Det var en almindelig opfattelse på denne tid, at det ikke længere var muligt at erfare Helligånden på samme direkte måde som i tiden for Apostlenes Gerninger. Man værnede forpligtende traditioner, men sagde „det er umuligt, det er umuligt”, så snart nogen antydede, at det skulle være muligt at erfare Helligånden som i urkirken. For Symeon var det det værste kætteri. Og at påstå, at det ikke gik an at afgøre, om man havde Helligånden eller ej, var bare en måde at forsvare den åndelige slaphed på: man var jo døbt en gang for alle og havde i dåben modtaget Helligånden – det var vel tilstrækkeligt? I en af Symeons mest berømte hymner hedder det:

Kom ikke og sig, at det er umuligt at opfyldes af Guds Ånd.

Kom ikke og sig, at det er muligt at blive hel uden Ham.

Kom ikke og sig, at man kan være fyldt af Ham uden at mærke det.

Kom ikke og sig, at Gud ikke åbenbarer sig selv for mennesker. Kom ikke og sig, at mennesket ikke kan se det guddommelige lys, eller

at det skulle være umuligt i vor tid.

Symeons stærke betoning af en „anden dåb”, en personlig og bevidst dåb med Helligånden, vundet gennem omvendelse og ledsaget af tårer, må forstås på baggrund af, at han levede i en kristen kultur med en udbredt nominalisme: i 900-tallets Konstantinopel var alle kristne af navn, og for mange var der ikke meget mere. Man døbte sine børn, som traditionen forlangte; men det åndelige livs virkelighed var en fremmed verden for de fleste. At henvise til sin første dåb var derfor ikke nok, hævdede Symeon. Det afgørende var, om livet vidnede om Helligåndens nærvær – i den kristnes eget hjerte og udadtil for verden. „Kom ikke og sig, at man kan have Helligånden uden at være bevidst om det,” repeterer han igen og igen og formaner sine munke til gennem askese og bøn at søge Åndens opfyldelse.

Når Symeon taler om „åndsdåb” eller en „anden dåb” – „tårernes dåb”, som han ofte kalder den – indtager han et standpunkt, som ikke er ualmindeligt hos kirkefædrene i øst. Samtidig går han længere end de fleste: denne anden dåb er vigtigere end den første. Symeon beskriver den anden dåb som den fuldkomne virkeliggørelse i menneskets liv af den første dåb.

Dermed handler det ikke om to forskellige slags dåb i egentlig betydning; „åndsdåben” åbner sluserne i menneskets indre for det væld af levende vand, som er Helligånden i vores inderste dyb. Vores mål findes skjult allerede fra begyndelsen. Men for at iklædningen af Kristus i dåben skal konkretiseres i et liv, som spejler Kristus, må Helligånden opfylde hele menneskets liv. Og vi kan altid få mere åndsfylde, end vi har i hvert givet øjeblik!

Symeons „anden dåb” har store ligheder med „åndsdåben” i 1900-tallets pinsebevægelse. Men der er også en vigtig forskel: mens „åndsdåben” i moderne karismatiske miljøer ofte er fremstillet som en særlig „nådeserfaring” ud over genfødselen og dåben og fulgt af visse tegn, hvoraf tungetalen er det mest kendte, møder vi hos Symeon den Nye Teolog et mere dynamisk syn. En „dåb i Helligånden” var for ham ensbetydende med en åndelig op-

vågningen i den kristnes liv, en fornyelse af det en gang givne. Det kunne beskrives som en „genfødselse” hos den, som ganske vist bar etiket som kristen og var blevet døbt som barn, men i hvis liv Gud aldrig var blevet rigtig virkelig.

Symeon skriver: „Når nogen pludselig løfter sit blik og ser hele skaberværket på en måde, han aldrig har gjort det før, fyldes han af undren og bryder ud i gråd, uden ydre påvirkninger og fri for al angst. Tårerne renses ham, de genemskyller ham i en anden dåb, den dåb, som vor Herre taler om i evangelierne, når han siger *den, der ikke bliver født af vand og ånd, kan ikke komme ind i Guds rige* (Joh 3,5). Igen siger han *I må fødes ovenfra* (anden oversættelsesmulighed i Joh 3,3). Når han siger fødes ovenfra, mener han fødes af Ånden.” Hvordan opnår man dette fornyende og mærkbare fællesskab med Gud? Hvad er vejen til Helligåndens opfyldelse?

I samme ånd som Gregor af Nazianz prædiker Symeon en „nådens orden” med fire led: *guds-frygten*, som fører til *lydighed*, som igen fører til *renselse*, som belønnes med *oplysning*. Åndens gaver kan ikke fortjenest, men livet behøver forberedelse for at kunne blive beboet af Ånden.

Hvad angår „ydre tegn” er tårerne de vigtigste for Symeon. Men han

taler også gentagne gange om „lysvisioner“ – lyset er det vigtigste symbol for det guddommelige hos Symeon – og andre oplevelser, som kan udtrykke sig i tungetale og andre karismatiske fænomener: „En person, som i sit indre fyldes af et Åndens lys, han ikke formår at udholde, falder til jorden: han råber og græder af forfærdelse og stor frygt, for han oplever noget, som overgår alt skabt, alt hvad man kan tænke og forestille sig. Han bliver, som om hele hans indre var sat i brand: gennemtrængt af ild og ude af stand til at udholde den fortærende ild er han ude af sig selv og uden for egen kontrol. Og selvom han uophørligt fælder tårer, som skænker ham en vis lindring, så tændes hans længsels ild af endnu voldsommere luer. Han græder stadig heftigere, og rensset af tårernes strøm stråler han som solen med stadig større klarhed.“

Åndsopfyldelsen – eller oplysningen – har hos Symeon den Nye Teolog et klart mål: menneskets forvandling til at ligne Gud. Guddommeliggørelsen er Symeons vigtige tema, hans livs budskab. Derfor den stærke fremhævelse af et liv i Helligånden; kun Guds Ånd kan forvandle mennesket til „et og samme afbillede“, gøre det „delagtig i guddommelig natur.“

Symeons budskab er enkelt og entydigt: at indgå i fællesskab med

Gud er muligt allerede her på jorden. Døren til Guds brudekammer, hvor mennesket forenes med Herren som brudgommen med bruden, er efterfølgelse af Kristus. Nøglen er Helligånden.

At „Gud blev menneske, for at mennesket skal blive gud“, er for kirkefædrene evangeliets hovedsum. Hos Symeon den Nye Teolog når denne tanke sine mest svimlende dybder. I en af sine hymner til Helligånden, skriver Symeon:

*Jeg takker dig for at du,
guddommelige Væren
over al anden væren,
er blevet til en ånd
sammen med mig – uden
sammenblanding og
uden at forandres
og for at du er blevet
alt i alt for mig:
uudsigelig næring;
givet for intet,
som et væld
fra min sjæls læber,
rigeligt strømmende ud
fra mit hjertes kilde,
du strålende klarhed,
som glæder mig
og beskytter mig
og tilintetgør dæmonerne,
du renhed, som renser mig
fra hver urenhed
gennem de stadig flydende tårer,
som dit nærvær forlener
til dem, du besøger.*

AT FEJRE GUDSTJENESTE sammen med Symeon er at gribes af svimmelhed. Og dog: her er der ikke nogen overmodig forveksling, som om Gud og menneske var af samme art. Heller ikke den mindste antydning af sammenblanding, som om frelse var at blive slugt af den store guddommelige væren. Gud forbliver efter sin natur utilgængelig for mennesket, og mennesket ophører aldrig med at være menneske. Men gennem det uhørte – at Gud blev menneske – kan vi erfare en så varm omfavelse af det guddommelige, et fællesskab med Gud så intimt, at det kan beskrives som at „blive guddommeliggjort“. Det stærkeste billede af denne erfaring er i Bibelen hentet fra mandens forening med kvinden i ægteskabet: som de to bliver et kød, så dan bliver mennesket i Kristus – gennem Helligånden – en ånd med Herren.

For Symeon var dette mere end billedsprog, mere end symbolik og skøn poesi. Fællesskabet med Gud er virkeligt, håndgribeligt og personligt. Det er muligt at erfare som en delagtighed i Gud. Med fast udgangspunkt i inkarnationens mysterium gennemfører Symeon sin mystik: hvis Guds søn kunne mærke, at han blev menneske, var det urimeligt, hvis ikke mennesket, også fysisk, skulle kunne fornemme enheden med Gud.

*Lyt nu, for dette under
er overældende!*

*Vi bliver Kristi lemmer –
og Kristus bliver vore lemmer.
Kristus bliver min hånd,
Kristus min elendige fod;
og jeg ulykkelige
bliver Kristi hånd,
bliver Kristi fod!*

*Jeg rører ved min hånd,
og min hånd
er helt og holdent Kristus,
eftersom Gud ikke kan skilles
fra sin guddommelighed
– glem aldrig det.*

*Jeg rører ved min fod,
og se, den lyser som Den Andens.
Anklag mig ikke for bespottelse,
men åbn jer for denne virkelighed,
og hylld Kristus, som gør dig sådan.*

SJÆLDENT BLIVER DET så tydeligt som hos Symeon den Nye Teolog, at guddommeliggørelsen ikke er en flugt fra det legemlige, og at den heller ikke leder til kropsforagt. Når han lovsynger den guddommelige kærlighed, er der i hymnerne en kropslighed, som må have forekommet chokerende for mange af dem, der hørte ham. Der er langt til den nyplatonistiske tradition, som i den

tidlige kirke fik mange til at føle skam over legemet. „Gud skammede sig ikke ved at ikklæde sig kød af samme slags som dit; hvorfor skulle du da skamme dig over at bære kød af samme slags som Han? Nej, jeg føler ingen skam, skabt som jeg er i Guds billede.”

OMKRING det første årtusindeskifte var det kirkelige liv i det kristne Byzans reduceret til en smuk, men tom skal, et pragtfuld bygningsværk uden indre liv. Sekulariseringen omfattede dog ikke læren og ceremonierne. Ingen satte spørgsmålstegn ved de store kirkemøders beslutninger og omhyggeligt udmejslede trosbekendelser. De klassiske liturgier blev fulgt til punkt og prikke: alle vidste, hvornår man skulle stå, bøje sig og knæle under gudstjenesten; man vidste, hvad man skulle bede, synge og bekende. Men det var få, for hvem dette univers var en oplevet virkelighed.

Gennem Symeon den Nye Teolog tydeliggøres „den uundvigelige spænding, som i kristendommen råder mellem alle former for etablerede institutioner og Åndens frihed”, skriver den ortodokse teolog John Meyendorff. Da Symeon trådte frem, brændende for sin sag, blev han både til håb og til trussel for sine

omgivelser. Som den personlige tros profet udfordrede han den ledelse i kirken, som vågede over punktligheden, men forsømte livet, samtidig med at han gav håb og opmuntring til alle dem, der længtes efter den åndelige virkelighed. Symeon er evangelist og eksistentialist. Hvad hjælper det at tale sandt om Gud, hvor man ikke lever i sandheden? Hvad betyder det at kunne læse sine bønner både forfra og bagfra, hvis man ikke beder i Ånden?

Selv for en del af hans egne munke i Sankt Mamas blev det for meget med Symeons åndelighed. I år 995 forberedte en lille gruppe munke i hemmelighed mytteri i klosteret. En morgen midt under gudstjenesten iscenesætter de deres oprørsforsøg. De truer Symeon og drager til patriarken med en liste med anklager mod deres abbed. Gennem sin ensidige betoning af det indre liv havde Symeon forsømt formerne, mente de. Patriarken lyttede ikke til deres klager, men gav Symeon sin fulde støtte. De munke, der havde gjort oprør, blev dømt til eksil, men vendte senere tilbage efter indtrængende appel fra Symeon.

Efter denne hændelse blev Symeon i yderligere to år i klosteret. År 1005 trak han sig tilbage for at få mere tid til sit eget bønsliv. De administrative opgaver i det voksende kloster var med årene blevet en besværlig byrde, som optog stadig mere af

Symeons tid. Beslutningen om at frasige sig rollen som klosterets leder var uigenkaldelig; nu ville han alene hengive sig til bønnen.

Måske blev Symeon også påvirket til sin beslutning ved den konflikt med det kirkelige hierarki, som var kommet til gennem de senere år. Symeon var frygtløs og uafhængig. Han kunne åbent sammenligne de lærde teologer med blinde mennesker, som diskuterer, om en vis mønt er af ædelt metal, uden nogensinde selv at have set mønten. De, der følte sig ramt, havde svært ved at skjule deres uvilje mod Symeon.

En af dem, der kraftigt misbilligede abbeden i Sankt Mamasklosteret, var den ledende ærkebiskop Stefan, som desuden var rådgiver for patriarken. Denne havde gjort alt, hvad han kunne, for at begrænse Symeons indflydelse og sprede mistro til hans person. Symeon, som med årene havde fået en stærk position blandt folket i Konstantinopel, blev forfulgt offentligt af Stefan og beskyldt for afgørende fejltagelser i sin teologi.

Det hele kulminerede i et møde mellem de to i patriarkens palads. Efter først at have smigret Symeon for hans teologiske kunnen, beder Stefan ham at svare på spørgsmålet om, hvordan man skelner mellem Faderen og Sønnen. Er denne skelnen en begrebsdistinktion eller en virkelig distinktion? Symeon, som

altid fastholdt den åndelige erfaring som vigtigere end den eksakte terminologi, går ikke i fælden. Han påpeger, at Stefan i sin egenskab af biskop selv burde kende svaret på det spørgsmål. Derefter beder han om lov til at give sit eget syn på sagen i et brev.

Svaret kommer. I en lovsang til den treenige Gud betoner Symeon menneskets manglende evne til med fornuften at trænge ind i Guds hemmeligheder. Han afslutter sit brev med en opfordring til Stefan om at søge den åndelige virkelighed i stedet for at bruge sin tid på raffinerede intellektuelle ræsonnementer. Hvis ikke, risikerer han at gøre sig skyldig i blasfemi, advarer Symeon.

Kontroversen mellem Stefan og Symeon handlede om to forskellige måder at se på teologi på. I vest fik den kort tid senere sin modsvarighed i en hidsig duel mellem reformatoren Bernhard af Clairvaux og akademikeren Pierre Abélard. Det drejede sig om et valg mellem to forskellige veje, som fra middelalderen og frem kom til at udgøre en permanent spænding inden for kirken. I særdeleshed i vest førte den til en vidtrækkende dualisme mellem tanke og hjerte, mellem bogstav og ånd. En adskillelse, som i moderne tid førte til dybtgående splittelser med gensidig foragt til følge. Når

teologien serverer en tænkt Gud, bliver det værste muligt: ikke engang der, hvor man skulle forvente det – hos præsten – finder man vejledning til mødet med en virkelig Gud. Og når mystikken og vækkelsen kapper båndene til traditionen, forvilder fornyelsen sig ud i sværmeriets overdrev.

Det var altså denne kløft, som blev blotlagt i mødet mellem Stefan og Symeon i patriarkens palads for næsten nøjagtig et tusinde år siden: en tænkt Gud stod over for en virkelig Gud. Men Symeon, middelalderens mest lysende „pinseven“, forlod ikke kirken og den overleverede liturgi. Han gik til angreb mod forfaldet. Han opgav ikke den kirke, han elskede, men viede sit liv til at fylde de stivnede strukturer med nyt liv. Han bragte fornyelse, ikke gennem nye påfund og nye ideer, men ved at trænge dybt ned i det allerede givne. Når Symeon efterhånden kom til at blive kendt som „den Nye Teolog“, var det i erkendelse af, at han gav begrebet teologi dets indhold af skuen af Gud tilbage. Det var også den definition af teologi, som kirkefædrene holdt sig til: „Den, som beder i ånd og sandhed, er en teolog, og teolog er den, som beder i ånd og sandhed.“

STEFAN BLEV RASENDE over Symeons svar og intensiverede nu sin kampagne for at komme af med den egensindige abbed. I år 1009 lykkedes det ham endelig at få ram på Symeon, selvom det nu var på et helt andet punkt. Efter sin åndelige faders død var Symeon begyndt at fejre en årlig højtid til minde om Symeon af Studion. Og da det skete uden officiel godkendelse, så Stefan sin chance til at påvirke patriarken og biskopperne til at fordømme Symeon.

Hans list lykkedes, og en vinterdag blev Symeon deporteret fra Konstantinopel til en lille by ved Sortehavets kyst. I sit følge havde han nogle trofaste klosterbrødre, som fulgte ham i eksilet. Sammen dannede de et lille klosterfællesskab i byen Paloutikon. Der levede Symeon resten af sit liv indtil sin død i år 1022. Det til trods for, at han kort tid efter sin deportation fik genoprejsning fra patriarken og tilmed blev tilbudt et ærkebispembed i en større by. Men han sagde nej. I stedet viede han sine tilbageværende år til et stille liv i bøn og andagt og åndeligt forfatterskab. Det var i disse år, han skrev sine store hymner, et stykke strålende åndelig poesi, hvor Symeon besynger den hellige Tre-enighed og menneskets vej til guddommeliggørelse.

I den mest berømte af bønnerne, den bøn, som udgør indledningen til samlingen med de mange hymner, hyldes Helligånden af den mand, som hellere valgte solen og risikoen for at brænde op end det kølige liv i skyggen:

FASTETIDEN

Kirkens gamle 40 dages fastetid begynder Askeonsdag (i år d. 9.3).

Fra da af bør kristne mennesker lægge en dæmper på visse ting i deres liv og begynde at faste sådan, som enhver evner det og behøver det. Men at faste er ikke nogen påbudt lov, det er en gavnlige øvelse, som vi indbydes til og tilskyndes til at deltage i.

Og vi skal huske Herrens ord i askeonsdags evangelium: „Når I faster, skal I ikke gå med sørgmodig mine — men når du faster, så salv dit hoved og vask dit ansigt“ - Matt 6,16-18.

Sognepræst Urban Schrøder i REFORMATIO 1. årgang nr. 5, fasten 1959.

Læs mere på www.re-formatio.dk

*Kom, sande lys.
Kom, evige liv.
Kom, skjulte mysterium.
Kom, navnløse skat.
Kom, ubeskrivelige virkelighed.
Kom, du, som overgår al forstand.
Kom, du almægtige,
for du skaber uophørligt,
former på ny og forandrer alt
efter din hellige vilje.
Kom, du usynlige,
som ingen kan berøre.
Kom, for skønt du aldrig forandres,
er du stadig i hvert øjeblik
i bevægelse i din helhed.
Skønt du nærmer dig os,
som er i helvede,
forbliver du højere end alle himle.
Kom, for dit navn fylder
vore hjerter med længsel
og er altid på vore læber.
Dog kan vi ikke sige eller vide,
hvem du er,
Eller hvordan du er
i dit inderste væsen.
Kom, du ene, til os ensomme.
Kom, for du er den længsel,
som findes i mig.
Kom, min ånd og mit liv.
Kom, min glæde og ære,
min fryd uden ende.
Kom, Hellige Ånd, og fyld os.*

KIRKEN UNDER ANGREB — Landskonvent 2011

Sct. Pauls Kirke med menighedslokaler, Sct. Pauls Kirkeplads, 8000 Aarhus C

PROGRAM:

Kristi Himmelfartsdag den 2. juni 2011

- Kl. 14.30 Velkomst og læst messe v/sognepræst René Yde
Kl. 15.30 Kaffe
Kl. 16.00 „Kirken under angreb indefra“ v/Pastor Per Damgaard Pedersen
Kl. 18.00 VESPER
 Celebrant: Pastor em. Jan Bjerregaard
Kl. 19.15 Middag
Kl. 22.00 Completorium

Fredag den 3. juni 2011

- Kl. 09.00 FESTMESSE
 Celebrant: Sognepræst Peter Østerby-Jørgensen
 Diakon: Pastor Steen Sunesen
 Subdiakon: Chr. Ankerstjerne Rønneberg
 Prædikant: Pastor em. Svend Erik Larsen
Kl. 10.30 Let morgenkaffe
Kl. 11.00 Generalkapitel ifølge vedtægterne
Kl. 13.00 Tolvsang
Kl. 13.15 Frokost
Kl. 17.00 FESTVESPER MED PROCESSION
 Celebrant: Sognepræst Bjørn Hansen.
 Prædikant: Pastor René Yde
Kl. 18.00 Middag
Kl. 20.00 „Kirken under angreb udefra“ v/sognepræst Christian Langballe
Kl. 22.00 Completorium

Lørdag den 4. juni 2011

- Kl. 10.00 FESTMESSE
 Celebrant: Sognepræst Peter Østerby-Jørgensen
 Diakon: Pastor Steen Sunesen
 Subdiakon: Chr. Ankerstjerne Rønneberg,
 Prædikant: Pastor em. H. O. Okkels
Kl. 11.15 Almindeligt samvær, hvorunder der serveres et glas vin
Kl. 12.00 Tolvsang
Kl. 12.30 Frokost
Kl. 13.30 „Og dødsrigets porte skal aldrig få magt over den“ v/sognepræst
 Peter Østerby-Jørgensen
Kl. 15.30 Afslutning

PRAKTISKE OPLYSNINGER

Konventsafgift: Kr. 200,- for hele landskonventet.
For enkelte foredrag betales kr. 75,-. Der er 50 % rabat for studenter.
Overnatning må hver enkelt selv sørge for.

Tilmelding til måltider sker senest den 26. maj 2011 til pastor Steen Sunesen,
Kalmargade 41, st. tv., 8200 Aarhus N. Tlf. 86 10 83 48 el. mobil 30 31 97 62,
kasserer@kirkelig-fornyelse.dk

Priser for måltider:

Morgenmad	15,00 kr.
Frokost	45,00 kr.
Middag	150,00 kr.*
Konventsafgift	200,00 kr.

Drikkevarer kan købes. Kaffe 10 kr.

Anmeldelse til måltider er bindende.

*) Ret til ændringer forbeholdes, da prisen vil afhænge af deltagerantallet.

Fællesskabet KIRKELIG FORNYELSE

Formand

Pastor em. Olav Fog, Johs. P. Sørensens Vej 30, Tebstrup, 8660 Skanderborg, tlf. 86 53 80 08

Øvrige bestyrelsesmedlemmer

Personalechef, cand. jur. Chr. Ankerstjerne Rønneberg, Sdr. Fasanvej 20, Frederiksberg, tlf. 36 45 84 04

Sognepræst René Møller Yde, Håkkåvegen 1, 7790 Malm, Norge, tlf. + 47 97 50 42 65

Pastor em. Jan Bjerregaard, Drosselvej 8, 6740 Bramming

Stud. Theol. Peter E. Nissen, Dronningensgade 87,1, 5000 Odense C

Fr. Kirsten Jakobsen, Hulgårdsvej 13, 2400 København NV

Kasserer

Pastor Steen Sunesen, Kalmargade 41, st. tv., 8200 Aarhus N, tlf. + 45 30 31 97 62

Adressecændringer meddeles kassereren, gerne på: kasserer@kirkelig-fornyelse.dk

Bankforbindelse

Danske Bank, reg.nr. 1551 konto 2 08 81 42. Gaver modtages med tak.

NB! Ved overførsel fra udlandet: SWIFT-BIC: DABADKKK, IBAN: DK25 3000 0002 0881 42

Redaktør af RE-FORMATIO

Pastor Steen Sunesen. Artikler m.m. sendes til: redaktion@re-formatio.dk

Abonnement & medlemskab

Re-formatio koster 190,- årligt i abonnement og løber indtil det opsiges skriftligt.

Medlemskab af FKF incl. abn. 290,- årligt.

RE-FORMATIO's Forlag

Pastor em. Olav Fog, se ovenfor.

RE-FORMATIO

ÅRGANG 53

FEBRUAR 2011/1

Herre, vis mig din vej

Steen Sunesen, Aarhus

2

Den evige revolution

Fra „Fritænkeri og Rettroenhed” af G. K. Chesterton (†)

4

Kirkeaftener i Hans Egedes kirke

Program for foråret

31

Symeon — den nye teolog

Fra „Det fædrene ophav” af Peter Halldorf

32

Kirken under angreb

Program for landskonvent 2011 i Aarhus

46